

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Spolupráce NATO a Evropské unie na poli světové bezpečnosti

NATO and European Union's Cooperation on the Field of the World Security

Student: Roman Oborák

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2017

Zadání bakalářské práce

Student: **Roman Oborák**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210R004 Eurospráva
Téma: **Spolupráce NATO a EU na poli světové bezpečnosti**
NATO and European Union's Cooperation on the Field of the World Security
Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. NATO – charakteristika a vývoj
3. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU – formování a současný stav
4. Spolupráce NATO a EU v kontextu současných bezpečnostních hrozeb
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Postavení Evropské unie v podmínkách globalizované světové ekonomiky*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2014. 364 s. ISBN 978-80-248-3333-0.

MERLINGEN, Michael. *EU security policy: what it is, how it works, why it matters*. Boulder: Lynne Rienner, 2011. 283 s. ISBN 978-1-58826-774-0.

PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 432 s. ISBN 978-80-7380-611-8.

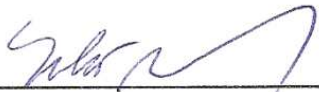
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 18.11.2016

Datum odevzdání: 05.05.2017

Ing. Lukáš Melecký, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

Místopřísežné prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 5. května 2017

Roman Oborák

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za jeho vedení, odbornou pomoc, cenné připomínky a veškerý věnovaný čas při psaní mé bakalářské práce.

Obsah

1.	Úvod.....	5
2.	NATO – charakteristika a vývoj	6
2.1.	Období po druhé světové válce a vznik NATO.....	6
2.2.	Vývoj NATO v období studené války.....	7
2.2.1.	<i>Kubánská krize.....</i>	<i>11</i>
2.2.2.	<i>70. léta – období zlepšení vztahů mezi supervelmocemi.....</i>	<i>12</i>
2.3.	Vývoj NATO po rozpadu Sovětského svazu.....	14
2.4.	Severoatlantická aliance ve 21. století.....	16
2.4.1.	<i>Vliv 11. září 2001 na mezinárodní bezpečnost</i>	<i>17</i>
2.4.2.	<i>Vztahy NATO – Rusko ve 21. století</i>	<i>18</i>
2.4.3.	<i>NATO v současnosti.....</i>	<i>20</i>
3.	Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU – formování a současný stav....	24
3.1.	Vývoj spolupráce v oblasti společné bezpečnosti a zahraničně – politických vztahů .	24
3.1.1.	<i>Evropská zahraničně – politická spolupráce</i>	<i>25</i>
3.1.2.	<i>Jednotný evropský akt</i>	<i>26</i>
3.2.	Společná zahraniční a bezpečnostní politika a cesta ke společné obraně	27
3.2.1.	<i>Evropská bezpečnostní a obranná politika</i>	<i>29</i>
3.2.2.	<i>Evropská bezpečnostní strategie.....</i>	<i>31</i>
3.2.3.	<i>Změny po přijetí Lisabonské smlouvy</i>	<i>33</i>
3.2.4.	<i>Aktuální dění SBOP</i>	<i>34</i>
4.	Spolupráce NATO a EU v kontextu současných bezpečnostních hrozeb	36
4.1.	Vztahy NATO – EU po studené válce až po podepsání dohody v roce 2003.....	36
4.2.	Vojenské mise jako forma spolupráce EU a NATO	39
4.2.1.	<i>Concordia.....</i>	<i>41</i>
4.2.2.	<i>Althea</i>	<i>42</i>
4.2.3.	<i>Artemis</i>	<i>43</i>

4.2.4.	<i>EU NAVFOR Somalia (operace Atalanta)</i>	44
4.2.5.	<i>EUNAVFOR MED (operace Sophia)</i>	46
4.3.	Ukrajinská krize.....	48
4.4.	Postoj EU a NATO k současným hrozbám	52
5.	Závěr	54
	Seznam použité literatury	56
	Seznam zkratk	65
	Seznam tabulek, obrázků a grafů	
	Prohlášení o využití bakalářské práce	

1. Úvod

Evropské unie i Severoatlantické aliance jsou klíčovými organizacemi na poli mezinárodní bezpečnosti a přispívají velkou mírou k dosažení bezpečného prostředí na území problémových států, proto je vzájemná spolupráce obou aktérů v tomto prostředí čím dál důležitější. Hrozbám, kterým jsou vystaveny členské země Evropské unie, Severoatlantické aliance či třetí země mají různorodý charakter, ať už se jedná o přímý vojenský konflikt nebo tzv. hybridní typ boje, představovaný propagandou nebo kyberzločinem.

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy vývoje v oblasti světové bezpečnosti situace s důrazem na unijní bezpečnostní a obrannou politiku zhodnotit vzájemnou spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance, která přispívá k dosažení celkové mezinárodní bezpečnosti.

Bakalářská práce bude rozdělena do tří stěžejních částí. První kapitola bude zaměřena na vznik Severoatlantické aliance a její následný vývoj. V období studené války budou popsány nejvážnější krize a konflikty, kterými muselo NATO až do konce bipolárního rozdělení světa čelit. Bude také charakterizován dopad teroristických útoků z 11. září 2001 na celosvětovou bezpečnost a v rychle měnícím se bezpečnostním prostředí bude vysvětlen vztah Severoatlantické aliance s jedním největších geopolitických hráčů – Ruskem.

V druhé kapitole bude charakterizován integrační vývoj zahraničně-politických vztahů členských států Evropských společenství, který položil základ pro vznik Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V další subkapitole bude vysvětlen význam a cíle tehdejšího Druhého pilíře EU, ve kterém bude pozornost zaměřena na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku a její následný vývoj. V závěru kapitoly budou představeny změny související s ratifikací Lisabonské smlouvy a bude charakterizováno aktuální dění v oblasti SBOP.

Poslední kapitola se bude zabývat praktickou analýzou vzájemných vztahů Evropské unie a Severoatlantické aliance v souvislosti se vznikem současných bezpečnostních hrozeb, přičemž tyto vzájemné vztahy budou charakterizovány prostřednictvím vojenských operací, na kterých se podílely obě mezinárodní organizace. V rámci třetí kapitoly bude také zhodnocena spolupráce EU a NATO v souvislosti s ukrajinskou krizí, která představuje typický příklad hybridního boje ze strany Ruské federace.

2. NATO – charakteristika a vývoj

Po druhé světové válce došlo na poli mezinárodních vztahů a bezpečnosti k důležitému rozdělení světa, zejména Evropy do dvou vojenských bloků: západního, jenž se později zformoval do Severoatlantické aliance a východního, který byl po podpisu Varšavské smlouvy tvořen Svazem sovětských socialistických republik a satelitních států.

NATO již od svého počátku garantovala bezpečnost svým členským státům a také vytvářela vojenskou protiváhu SSSR. Po rozpadu Sovětského svazu se Aliance musela zabývat dalšími otázkami ve svém vývoji a jejím fungování. Aliance se tak postupně přetvářela z organizace na obranu území svých členů v sílu napomáhající řešení krizových situací mimo svých členských zemí.

2.1. Období po druhé světové válce a vznik NATO

V květnu roku 1945 skončila po zhruba šesti letech bojů druhá světová válka kapitulací hitlerovského Německa. Následně došlo vlivem vnitřních rozbrojů k rozpadu velké vojenské aliance, kterou tvořili západní spojenci v čele se Spojenými státy a Svaz sovětských socialistických republik (SSSR). Důvodem vzájemné nedůvěry se stala skutečnost, že západní spojenci nenašli společnou řeč se Sovětským svazem ohledně podoby poválečné rekonstrukce Evropy. Hlavním problémem sporu bylo poválečné uspořádání území Německa, jelikož Německo představovalo klíčového hráče pro budoucnost Evropy. Zatímco západní spojenci usilovali o rekonstrukci zničeného Německa jako demokratické a prosperující země, Sovětský svaz pod vedením tehdejšího vůdce Stalina¹ usiloval o vytvoření německého státu, který by byl slabý a velice snadno by podlehl vlivu nedemokratického SSSR. Tyto rozdílné představy o poválečném uspořádání Evropy vedly ke vzniku tzv. studené války (Anděl, 2012).

Mezi lety 1945 – 1949 západoevropské státy a jejich severoameričtí spojenci vyjádřili své obavy ohledně expanzionistické politiky a metod SSSR. Státy západní Evropy splnily svůj závazek zredukovat svoji výzbroj a demobilizovat vojska, o to více byli západní spojenci nespokojeni s úmysly Sovětského svazu, který chtěl zachovat svou vojenskou sílu v plném stavu. Navíc obavy ještě posílilo sovětské vnucení nedemokratických forem vlády a potlačení reálné opozice a základních lidských a občanských práv a svobod v zemích střední a východní

¹Josif Vissarionovič Džugašvili – Známy jako Stalin. Vedl SSSR v době druhé světové války od května 1941 do března 1953.

Evropy či v jiných částech světa. Díky tomuto vývoji došlo v řadě zemí k dramatickým politickým událostem. Šlo například o přímé ohrožení svrchovanosti Norska, Řecka či Turecka, dále únorový puč v Československu v roce 1948 a protiprávní blokáda Berlína (NATO HANDBOOK, 2001).

Všechny tyto hrozby podpořily debatu o založení Západní unie, což měl být nástroj sociální, kulturní, hospodářské a především vojenské spolupráce a kolektivní obrany v zemích západní Evropy. Západní unie (známá též jako Bruselský pakt) byla vytvořena dne 17. března 1948, kdy byla v Bruselu uzavřena Smlouva o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci a o kolektivní sebeobraně mezi Belgií, Lucemburskem, Nizozemskem, Francií a Velkou Británií. I po podepsání tzv. Bruselského paktu rostly nadále obavy ze Sovětského svazu a jeho hrozeb, proto probíhala jednání mezi členy Západní unie a USA o vytvoření bezpečnostního systému západní Evropy s dominantní úlohou USA. Spojené státy dlouhou dobu váhaly, jelikož jejich zahraniční politika s žádnými vojenskými smlouvami v době míru nepočítala. Jenže rostoucí tlak ze strany západoevropských států byl enormní a po jednání mezi oběma stranami byla výsledkem Smlouva o severoatlantické organizaci (také Severoatlantická smlouva), která byla podepsána 4. dubna 1949 ve Washingtonu. Zakládajícími členy se staly Belgie, Dánsko, Francie, Island, Itálie, Kanada, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, USA a Velká Británie (Ort a kol., 2005).

V článku 1 Severoatlantické smlouvy je zdůrazňován závazek k upevňování světového míru v souladu se závazky plynoucími z Charty OSN². Severoatlantická aliance se tak přihlásila k ideálům OSN a plně uznala roli OSN. Jelikož Charta OSN připouští existenci lokálních obranných aliancí, které mohou v případě potřeby zastoupit či nahradit vojska OSN, stalo se NATO podpůrnou organizací Organizace spojených národů (Anděl, 2012).

2.2. Vývoj NATO v období studené války

V Severoatlantické smlouvě se nezmiňovala forma, v jaké budou Spojené státy přítomny v Evropě. Tehdejší ministr obrany USA Dean Acheson při ratifikačních čteních jasně řekl, že Spojené státy nevyšlou žádná vojska do členských zemí jako trvalý příspěvek k podpoře jejich sebeobran. První operační plány Aliance vyvolaly velké napětí a obavy v Evropě. Podstatou těchto operačních plánů byla koncepce tzv. periferní strategie, podle které měla být spojenecká vojska v případě napadení západní Evropy Sovětským svazem přesunuta

² Charta OSN – je ustavující dokument, který stanovuje práva a povinnosti všech členských států a stanoví orgány a postupy fungování Organizace spojených národů.

na Britské ostrovy a do severní Afriky, odkud by vedla svou vojenskou aktivitu. Tuto koncepci však evropské státy odmítaly a preferovaly tzv. předsunutou strategii, která spočívala v udržování fronty co nejdále na východ. Problémem této koncepce byla její finanční náročnost a také přítomnost širšího amerického vojenského kontingentu v Evropě (Luňák, 1997).

V létě 1949 uskutečnil SSSR první jaderný test a Spojené státy tak přišly o své monopolní postavení, což mělo za následek vypuknutí doktrinní krize Aliance. Ta vyplynula z nejistoty, zda jsou Spojené státy v zájmu svých spojenců ochotny riskovat vlastní bezpečnost pod možnou hrozbou sovětských jaderných zbraní. Kromě této krize, která byla vyvolaná sovětskou jadernou zkouškou, bylo nutné po podpisu smlouvy řešit problém efektivního fungování Severoatlantické aliance. Proto po ratifikaci smlouvy všemi členskými státy se Aliance rozhodla soustředit na budování organizační struktury Aliance. Postupně se tak vytvářela integrovaná Organizace severoatlantické smlouvy (Luňák, 1997).

Hlavním orgánem NATO se stala Severoatlantická rada (NAC³), jejíž vznik je definován na základě článku 9 Washingtonské smlouvy. Na svých schůzích se měl orgán scházet na úrovni hlav států a ministrů zahraničí. První zasedání Severoatlantické rady se uskutečnilo 17. října 1949, kdy byl zahájen proces budování organizační struktury Aliance založením Výboru pro obranu. Tento výbor sdružoval ministry obrany členských zemí. Druhým vzniklým výborem se stal Vojenský výbor, v němž zasedli náčelníci generálních štábů. Velký vliv na směřování Severoatlantické aliance měla Korejská válka⁴ (1950 – 1953), která započala 25. června 1950 napadením Jižní Koreje Korejskou lidově demokratickou republikou za podpory Sovětského svazu a Čínské lidové republiky. Válka přinesla obavy z podobné komunistické agrese v Evropě, proto NATO směřovalo po válce v Koreji k rozšíření americké vojenské přítomnosti v Evropě a k vyšší integraci vojenských sil spojenců. To se odrazilo i v dovršení organizační struktury Severoatlantické aliance. Novou funkcí byla funkce nejvyššího velitele spojeneckých vojsk v Evropě (SACEUR⁵), který nesl odpovědnost za plánování a přípravu obrany Evropy. Prvním velitelem NATO v Evropě s rozsáhlejšími pravomocemi byl jmenován generál Dwight Eisenhower. Dále také byla vytvořena funkce nejvyššího spojeneckého velitele pro oblast Atlantského oceánu

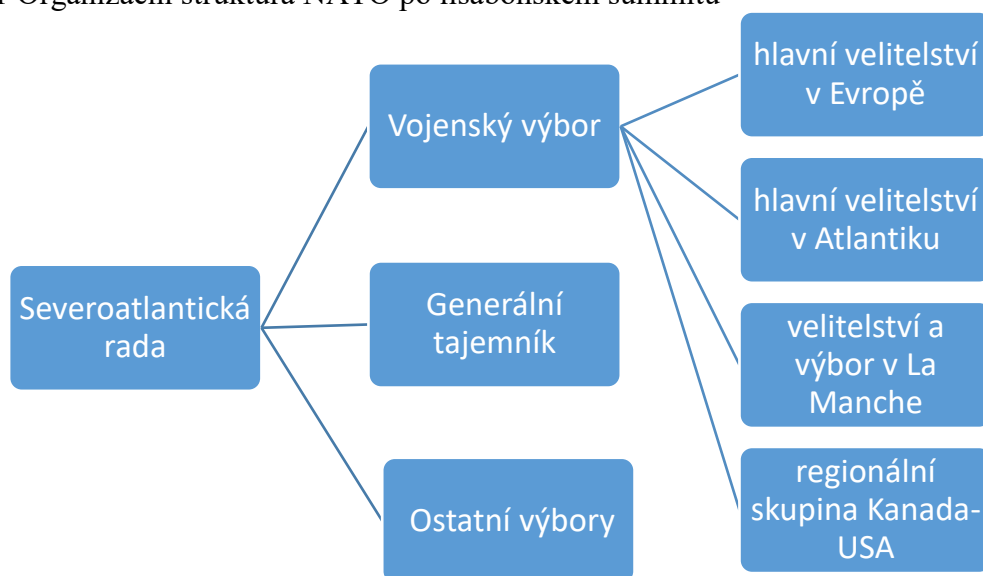
³ NAC – North Atlantic Council.

⁴ Korejská válka – byla dalším projevem studené války, což vedlo ke vzniku Korejské lidově demokratické republiky v severní části a Korejské republiky v jižní části. V červenci 1953 bylo uzavřeno příměří mezi KLDK a Korejskou republikou. Demarkační čára mezi korejskými republikami byla označena za demilitarizované pásmo, které trvá až dodnes.

⁵ SACEUR – Supreme Allied Commander Europe

(SACLANT⁶), který byl zodpovědný za námořní spojení mezi Evropou a Severní Amerikou. Nejvyšší vojenské velení Aliance v Evropě (SHAPE) bylo rozděleno podle regionů na velitelství pro severní, střední, jižní a středomořskou Evropu. Organizační struktura byla dokonána na únorovém lisabonském summitu v roce 1952, kde byla zřízena funkce generálního tajemníka NATO, kterým byl jmenován britský generál lord Lionel Ismay. NATO tak mělo charakter stálé organizace se sídlem v Paříži. Organizační struktura NATO je znázorněna v následujícím diagramu (Luňák, 1997).

Obr. 2.1 Organizační struktura NATO po lisabonském summitu

Zdroj: Fidler, Mareš, 1997

Na stejném summitu dochází k prvnímu rozšiřování Aliance, kdy se díky výhodné strategické poloze stávají členy Řecko a Turecko. Oba tyto státy se stávají členy navzdory nevyřešeným územním sporům, vnitropolitické situaci a vzájemné řecko-turecké nevraživosti. Rozhodujícím faktorem pro jejich členství v NATO bylo rostoucí napětí mezi USA a SSSR, které mohlo snadno přerůst ve vojenský ozbrojený konflikt (Anděl, 2012).

Na podzim roku 1954 se v Londýně uskutečnila konference devíti mocností, kde hlavním tématem bylo zapojení západního Německa nejen do Bruselského paktu, ale hlavně do Severoatlantické aliance. Spolková republika Německo se zavázala, že nevyužije vojenských prostředků a síly o sjednocení Německa. Poté se další konference uskutečnila na konci října v Paříži, tentokrát za účasti pouze 4 států, a to USA, Velké Británie, Francie a SRN. Na této konferenci došlo k normalizaci vztahů mezi západními spojenci a Německem.

⁶ SACLANT – Supreme Allied Commander Atlantic

23. října 1954 došlo k podpisu Pařížských dohod, což mělo za následek ukončení okupačního režimu na území Spolkové republiky Německo (SRN) ze strany USA, Velké Británie a Francie. Tyto země uznaly SRN jako suverénní stát, který se zavázal povolit na svém území pobyt zahraničních ozbrojených sil. Spolková republika Německo byla pozvána, aby se stala součástí NATO za podmínky, že do vojenských struktur Aliance se její ozbrojené síly připojí jako armáda SRN. Spolu s Itálií se Spolková republika Německo připojila k bruselské alianci, načež se Západní unie přejmenovala na **Západoevropskou unii** (Fidler, Mareš, 1997).

Je tedy zřejmé, že vzrůstající napětí mezi západem a Sovětským svazem mělo velký vliv nejen na rozdělení Německa, ale taky na připojení SRN do Severoatlantické aliance dne 5. května 1955. Ukázalo se totiž, že je důležité pro efektivní obranu západní Evropy začlenit a znovuvyzbrojit Spolkovou republiku Německo. Tím, že se západní část Německa stala součástí Severoatlantické aliance, byly pod taktovkou USA překonány antipatie západoevropských vlád k Německu i obavy z německé hrozby. NATO tak ztratilo jeden z důležitých aspektů, svůj protiněmecký rozměr. To byl významný krok k dosažení míru mezi západoevropskými státy, zejména pak mezi Francií s Německem. Mocenské spory západoevropských států i jejich vzájemné vojenské soupeření byly nahrazeny na poli bezpečnosti a obranné politiky velmi úzkou spoluprací. Dominantní postavení mezi spojenci zaujaly vzhledem ke své strategické váze USA a poskytly Alianci jednotné velení, které bylo všemi evropskými spojenci akceptovatelné než primát kteréhokoliv z evropských spojenců (Anděl, 2012).

Reakce Sovětského svazu na připojení západní části Německa do Severoatlantické aliance na sebe nenechaly dlouho čekat. Prvním krokem Sovětského svazu bylo vypovězení smluv s Francií a Velkou Británií z let 1942 a 1944, jelikož obě země je měly porušit smlouvou o vyzbrojení Německa (Ort a kol, 2005).

Jelikož SSSR vnímal NATO jako čistě antisovětskou organizaci, zareagoval svoláním konference, která se uskutečnila ve Varšavě. Dne 14. května 1955 byla podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Albánií, Bulharskem, Československem, Maďarskem, Německou demokratickou republikou, Polskem, Rumunskem a SSSR, čímž byla vytvořena vojensko-politická organizace pod velením SSSR. Smluvní státy se rozhodly vytvořit Spojené velení svých ozbrojených sil, čímž napodobily Severoatlantickou alianci (Ort a kol, 2005).

Podpisem Varšavské smlouvy bylo potvrzeno a dokonáno bipolární rozdělení Evropy, což překvapivě vedlo k částečnému uklidnění na evropské politické scéně. Klidnějšímu období také napomohl podpis představitelů čtyř velmocí (USA, SSSR, VB, Francie) na Státní smlouvě s Rakouskem 15. května 1955 ve Vídni. Smlouva obnovila Rakousko jako samostatný stát a otevřela mu cestu k neutralitě mezi dvěma bloky určujícími evropskou politiku. Pro neutralitu se Rakousko rozhodlo za souhlasu dalších států přijetím zvláštního zákona o neutralitě 25. 10. 1955 (Ort a kol, 2005).

2.2.1. Kubánská krize

Za nejvyhrocenější konflikt mezi USA a Sovětským svazem v období studené války je považována Kubánská krize. Příčinou této krize byly špatné vztahy Spojených států s Kubou a jejím diktátorem Fidelem Castrem⁷. Castro se stal vůdcem Kuby na začátku ledna 1959, kdy jeho partyzánské oddíly vstoupily vítězně do Havany, a po víceletých bojích svrhly sedmiletou vládu diktátora Batisty (Dějiny a současnost, 2009).

Po nástupu Fidela Castra k moci vznikl na Kubě komunistický režim, který se zpočátku nesl v duchu sociálně utopických představ. V zemi neexistoval například ani parlament a diktátor Castro svými kroky získával stále větší vliv nad všemi oblastmi lidského života. Jelikož USA považovaly oblast Karibiku za velmi důležitou, vyvolaly v nich kroky Castra značné znepokojení a na jaře 1960 zareagovaly přerušením veškeré pomoci Kubě. Fidel Castro na tuto skutečnost odpověděl příklonem k Moskvě. Pro SSSR představovala Kuba strategicky výhodně umístěného partnera nedaleko hranic USA (Studená válka, 2016).

Tím, že se Kuba stala sovětským satelitem, došlo k závažnému přesunu mocenské rovnováhy a tehdejší hlavní představitel SSSR Nikita Sergejevič Chruščov⁸ ho chtěl ještě více posílit rozmístěním jaderných raket na ostrově. V polovině léta 1962 tak bylo tajně na Kubu převezeno 66 raket s jadernými hlavicemi s doletem až 3 500 kilometrů, 24 protiletadlových raket a také 22 000 sovětských vojáků. Koncem srpna téhož roku výzvědný americký letoun oznámil existenci nové vojenské základny se sovětskými jednotkami. Nejvíce se situace vyostřila, když Spojené státy obdržely snímky, které odhalily rozmístěné rakety v odpalovacích rampách (Česká televize, 2010).

⁷ Fidel Castro byl kubánský prezident, revolucionář a diktátor. Kubě vládl oficiálně jako prezident od roku 1976 až do roku 2008.

⁸ Nikita Sergejevič Chruščov – nejvyšší představitel Sovětského svazu v období od 27. března 1958 do 14. října 1964.

Nově zvolený americký prezident John Fitzgerald Kennedy⁹ při projednávání odvetných opatření vyhlásil karanténu s čekací lhůtou dva dny. Kolem ostrovu se tak uzavřel kruh, který byl kontrolován válečnými loďmi a letouny USA. I přes vyhlášení blokády se nadále sovětské ponorky a nákladní lodě blížily k americkým plavidlům. Situace se velmi dramatizovala a nukleární válka byla na spadnutí (Česká televize, 2010).

Průlomem a prvním náznakem ke zklidnění celé situace byla tzv. umírněná nota poslaná ze strany SSSR. Chruščov navrhl stažení útočných raket z Kuby za předpokladu, že USA nezaútočí na Kubu. Po několika jednáních mezi Kennedym a Chruščovem došlo k dohodě a po demontáži a odvozu útočných zbraní do SSSR ukončily Spojené státy k 20. listopadu námořní blokádu Kuby (Studená válka, 2016).

2.2.2. 70. léta – období zlepšení vztahů mezi supervelmocemi

Na počátku 70. let situaci velmi komplikoval technologický pokrok, díky kterému Spojené státy a SSSR pozvolna vyvíjely antibalistické raketové systémy. Tyto systémy zvyšovaly oboustranné riziko, jelikož mohly jejich vlastníka podnítit k prvnímu ataku v naději, že vyhraje jadernou válku. Jelikož SSSR nestačil vysokému tempu zbrojení a výrobě v oblasti strategických zbraní USA, byla na jeho podnět zahájena odzbrojovací jednání. Výsledkem těchto jednání byl v květnu 1972 v Moskvě podepsaný soubor smluv zvaných SALT I (Dohody o omezení strategických zbraních). Součástí těchto dohod byl zákaz vývoje antibalistických raketových systémů. Touto rezignací na antibalistické systémy se obě velmoci vzdaly možnosti bránit se jaderným útokům protivníka a potvrdily si tak vzájemně právo na stejnou míru bezpečnosti. Dohody SALT I byly v červnu 1979 následovány Smlouvou o omezení strategických útočných zbraních, která měla označení SALT II (Luňák, 1997).

Helsinský proces

Helsinská jednání jsou považována za pokus o snížení napjaté atmosféry mezi USA a SSSR zejména v oblasti odzbrojení či alespoň omezení zbrojení. V létě 1973 tato jednání oficiálně začala. Celkově se těchto jednání zúčastnilo 35 států, z toho 33 evropských zemí a také Kanada a Spojené státy. Jednací body byly rozděleny do tří „košů“. První koš se týkal evropské bezpečnosti, zejména nepoužití síly a mírově řešení vzájemných konfliktů, nezměnitelnost hranic. Druhý koš obsahoval formy spolupráce v oblasti hospodářství, vědy

⁹ John Fitzgerald Kennedy – v roce 1961 byl jmenován 35. prezidentem Spojených států amerických.

a životního prostředí. Třetí koš definoval mezinárodní standardy pro lidská práva i v zemích, kde jejich občanům byla tato práva dosud upírána. Složitá jednání probíhala další dva roky, než došlo 1. srpna 1975 k podepsání a přijetí dokumentu, nazvaného **Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě**. Sovětský svaz chápal Závěrečný akt jako své vítězství, jelikož SSSR získal uznání poválečného pořádku v Evropě, tedy uznání východních zemí jako sovětských satelitů, což byl jeden z hlavních cílů Moskvy. I přes toto „vítězství“ je tento akt považován za počátek procesu oslabování sovětského impéria (Studená válka, 2017).

Sovětská invaze do Afghánistánu

Po deseti letech politiky uvolňování vztahů a konci války ve Vietnamu¹⁰ vznikla další krize v období studené války. Krize začala dne 25. prosince 1979 vysláním pěti tankových divizí Sovětského svazu do komunistického Afghánistánu v obavě o osud Afghánistánu, protože k moci se po převratech v zemi dostal Hazifulláh Armín a Sovětský svaz s jeho politikou a praktikami nesouhlasil. Bylo přijato nařízení Armína násilně sesadit a nahradit ho Babrakem Karmalem, který byl ochoten provádět politiku blízkou Sovětskému svazu výměnou za vojenskou a hospodářskou pomoc ze strany Sovětského svazu. Komando Specnaz Armína zlikvidovalo a armáda SSSR začala rychle obsazovat zemi. Válka v Afghánistánu trvala deset let a skončila 15. února 1989. Během nepokojů zemřelo 15 051 sovětských vojáků (Válka, 2004).

Afghánská krize dala Severoatlantické alianci podnět k přezkoumání svých názorů na vztahy k Sovětskému svazu. Pro USA invaze sovětských vojsk na území Afghánistánu představovala hrozbu oslabení jejich vlivu na území Íránu, jelikož v této zemi došlo k sesazení jejich dlouholetého spojence Páhlavího. Proto zde vznikly obavy, že by jej měl nahradit právě Sovětský svaz, ale Moskva takové úmysly neměla. USA na invazi zareagovaly uvalením embarga na výrobu počítačové techniky a zemědělské produkty. Obecně USA chtěly konfrontovat se Sovětským svazem jednotně za celou Alianci a zaujímalý silný protisovětský

¹⁰ Válka ve Vietnamu byla ozbrojený konflikt, který začal již po druhé světové válce v roce 1945, kdy Francie chtěla obnovit svou nadvládu nad koloniemi v celé Indočíně. Vojska Francie byla tedy vyslána do Vietnamské demokratické republiky, která však kapitulovala u Dien Bien Phu v květnu 1954. V červenci 1954 byl Vietnam rozdělen na severní a jižní část. V severním Vietnamu vládl Ho Či Min a jeho komunistický režim, na jihu vládl prezident Ngo Dinh Diem. V 60. letech se Severní Vietnam snažil o sjednocení Vietnamu pod komunistickou nadvládou, načež USA slíbily pomoc udržet nezávislost Jižního Vietnamu. Američané se rozhodli naplno bombardovat Severní Vietnam v únoru 1965 po palbě na americké lodě. Největšími spojenci Severního Vietnamu byl Sovětský svaz a Čínská lidová republika. Americké jednotky byly ve Vietnamu přítomny až do podepsání pařížské dohody v roce 1973. Jižní Vietnam tak ztratil svého největšího spojence a po dobytí Saigonu v dubnu 1975 byl vytvořen jednotný Vietnam pod nadvládou komunistů.

postoj, se kterým se západní Evropa neztotožňovala. Evropští představitelé tak proto místo příprav na opatření proti Sovětskému svazu řešili na svých jednáních problém, jak odpovědět na rostoucí nátlak USA k jednotné odpovědi. Ve výsledku v otázce Afghánistánu tak Evropa a USA nenašli společnou řeč. Západní Evropa nenásledovala ekonomické sankce namířené vládou USA proti Sovětskému svazu, ale naopak využila uvolněných trhů pro odbyt svých vlastních výrobků, což dokazuje například růst západoevropského vývozu za rok 1980 do SSSR o 31 % (Luňák, 1997).

2.3. Vývoj NATO po rozpadu Sovětského svazu

K významnému vývoji v Sovětském svazu došlo 11. 3. 1985, kdy se do čela SSSR postavil Michail Sergejevič Gorbačov. Evropská veřejnost věděla, že nejvyšším představitelem Sovětského svazu je osoba s novými myšlenkami pro mezinárodní politiku. Velice důležitým krokem v oblasti bezpečnosti a míru byla listopadová schůzka Gorbačova s tehdejším prezidentem USA Ronaldem Reganem v Ženevě roku 1985. Z této schůzky sice nevyšla žádná konkrétní dohoda, ale byla cenným příslibem do budoucnosti. Stále rozvíjející se spolupráce mezi USA a Sovětským svazem vyvrcholila koncem roku 1987 návštěvou Gorbačova ve Washingtonu, kde s americkým prezidentem podepsal dohodu o likvidaci střel středního a kratšího doletu (Ort a kol, 2005).

Rok 1989 byl rokem krachu totalitních režimů v zemích Varšavské smlouvy. První státy, které se snažily o demontáž komunismu, byly Polsko a Maďarsko. Následovala sametová revoluce v Československu, dále pak revolty v Bulharsku a Rumunsku. Důležitou událostí pro budoucí rozpad Sovětského svazu bylo zbourání Berlínské zdi¹¹ ze dne 9. listopadu 1989, kdy si východoněmečtí obyvatelé takto vynutili otevření hranic se SRN. Proti rychlému sjednocení Německa nebojovala jen Moskva, jak by se dalo očekávat, ale také hlavně Francie a Velká Británie. Francie se obávala posílení moci Německa, jelikož Francie měla dosud výjimečné postavení v Evropě. Po jednáních mezi velmocemi nakonec východoněmecký parlament dne 23. srpna 1990 odsouhlasil připojení NDR (Německá demokratická republika) k SRN. K definitivnímu sjednocení Německa došlo 3. 10. 1990 a všichni Němci mohli konečně žít v demokracii a jednotně (Luňák, 1997).

¹¹ Berlínská zeď – Pravděpodobně nejznámější symbol studené války. Jelikož v průběhu 50. let docházelo k masivnímu odchodu východoněmeckého obyvatelstva na Západ, rozhodly se 13. srpna 1961 státy Varšavské smlouvy uzavřít hranice mezi Západním Berlínem a NDR, respektive východní částí Berlína. Krátce na to byla zahájena stavba Berlínské zdi, která obehala celý Západní Berlín a kolem ní byly rozmístěny sovětské vojenské jednotky. Berlínská zeď byla zbourána v listopadu 1989.

Oficiálně Sovětský svaz zanikl 26. prosince 1991, kdy Nejvyšší sovět Sovětského svazu rozhodl o rozpuštění Sovětského svazu jako státu a subjektu mezinárodního práva. Tímto krokem získalo patnáct svazových republik vlastní nezávislost a studená válka tak skončila (Outsider media, 2016).

Po zániku vojenské Aliance Varšavské smlouvy a v průběhu procesů sjednocení Německa v roce 1990 probíhaly určité úvahy o budoucnosti NATO. Již na počátku 90. let bylo jasné, že NATO bude muset spolupracovat s bývalými zeměmi Varšavské smlouvy. Na svém londýnském summitu v červenci 1990 bylo deklarováno, že NATO se stává spíše politickou organizací než ryze organizací vojenskou v pravém slova smyslu a také na tomto summitu bylo vyzváno šest zemí (Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Sovětský svaz), aby navázaly se Severoatlantickou aliancí pravidelné diplomatické vztahy (Anděl, 2012).

Měsíc před oficiálním rozpadem Sovětského svazu se konal v Římě 8. listopadu 1991 další summit NATO, kde byla schválena nová strategická koncepce Aliance. Tato koncepce byla založena třech základních principech:

- ochota k politickému dialogu s ostatními zeměmi,
- spolupráce ve všech bezpečnostních otázkách s bývalými zeměmi Varšavského paktu,
- zaručit obranu a bezpečnost současným členům NATO spolu se stabilitou nového uspořádání v Evropě.

Také došlo ke schválení doporučení na snížení počtu taktických jaderných zbraní v Evropě o 80 % (Outsider media, 2016).

Postupem času docházelo v 90. letech k nárůstu pochyb o tom, zda je v současnosti NATO vůbec schopno reagovat na aktuální problémy evropské bezpečnosti, protože prozatím jen přihlíželo prohlubujícím se nepokojům na území bývalé Jugoslávie a Bosně a Hercegovině. Dříve, než mohly Spojené státy v čele s prezidentem Georgem Bushem¹² učinit rozhodnutí ohledně angažovanosti v nečlenských zemích NATO, byla vláda Bushe nahrazena administrativou demokratického prezidenta Billa Clintona¹³. Tým okolo prezidenta Clintona se soustředil převážně na domácí politiku a nevěděl, jaký postoj zaujmout k NATO a jeho angažovanosti v konfliktech na Balkáně či k otázce rozšiřování Aliance. Nakonec

¹² George Bush – celým jménem George Herbert Walker Bush byl 41. prezident Spojených států amerických v letech 1989 – 1993.

¹³ Bill Clinton – Byl v letech 1993 – 2001 v pořadí 42. prezidentem USA.

si administrativa USA ujasnila své priority v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a v průběhu roku 1994 se rozhodla, že rozšíření NATO přece jen podpoří (Anděl, 2012).

Partnerství NATO – Rusko

Dne 27. května 1997 byl v Paříži slavnostně podepsán akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti mezi NATO a Ruskou federací. NATO slíbilo, že nebude rozšiřovat svůj jaderný arzenál na území nových členských států. Zároveň Severoatlantická aliance vyjádřila prioritu zvyšování vzájemné součinnosti, integrace a schopnosti přisunout posily před dalším trvalým rozmísťováním větších počtů konvenčně vyzbrojených jednotek. Dokument přispěl k vytvoření nového stálého mechanismu pro konzultace a spolupráci v podobě Stálé společné rady NATO-Rusko. Obě strany tuto dohodu však chápaly zcela rozdílně. Zatímco Rusové dohodu považovali za mechanismus ke společnému rozhodování v otázkách evropské bezpečnosti, Aliance akt chápala převážně jako fórum pro výměnu názorů, což se naplno projevilo v době kosovské krize z roku 1999 (Ort a kol, 2005).

Důležitým rokem pro vývoj Severoatlantické aliance byl rok 1999. 12. března 1999 po ratifikaci příslušných dokumentů se členská základna NATO rozšířila o Českou republiku, Polsko a Maďarsko. V dubnu téhož roku se uskutečnil summit Severoatlantické aliance ve Washingtonu u příležitosti padesátého výročí založení NATO. Během tohoto dvoudenního summitu byla přijata nová koncepční strategie pro 21. století, v níž Severoatlantická aliance schválila možnost vojenského zásahu mimo území členských států v blíže nespecifikovaném tzv. euroatlantickém prostoru s tím, že prvořadou zodpovědnost za udržování míru nese Organizace spojených národů (Natoaktual, 2017).

2.4. Severoatlantická aliance ve 21. století

Období relativního bezpečí a míru trvalo po konci studené války zhruba deset let, než světem otřásla událost, která doposud neměla v historii lidstva obdoby. Dne 11. září 2001 arabští teroristé skupiny al – Káida¹⁴ unesli čtyři dopravní letouny. První dvě letadla narazila doseverní a poté do jižní věže Světového obchodního centra, třetí letoun o hodinu později skončil v budově Pentagonu ve Washingtonu a poslední letoun se zřítil v neobydlené oblasti ve státu Pensylvánie. Celkově přišlo o život 2974 lidí (Česká televize, 2011).

¹⁴ al – Káida – Islamistická teroristická organizace, kterou založil již zemřelý Usáma bin Muhammad bin Ládín.

2.4.1. Vliv 11. září 2001 na mezinárodní bezpečnost

Reakce NATO na sebe nenechala dlouho čekat. Vůbec poprvé v historii Severoatlantické aliance se Spojené státy rozhodly uplatnit článek 5 Washingtonské smlouvy týkající se kolektivní obrany NATO. Teroristické útoky ze září 2001 zvýšily naléhavost a důležitost opatření NATO. Následně Aliance provedla detailní přezkoumání všech svých současných aktivit a pracovních postupů. Tato kontrola vedla k vytvoření souboru reforem, iniciativ a programů, které byly schváleny nejvyššími představiteli NATO na listopadovém summitu v Praze. Na summitu v Praze učinila Aliance rovněž určité politické závazky v zájmu zdokonalení schopností v důležitých oblastech, které jsou nezbytné pro moderní vojenské operace. V Evropě tak po splnění závazků došlo ke zčtyřnásobení počtu vojenských transportních letounů, byl vytvořen útvar leteckých tankerů a také zvýšení zásob vzdušné munice. Ve stejné době NATO schválilo vznik špičkově vybaveného útvaru pod názvem Síly rychlé reakce NATO (NRF), schopného velmi rychlých přesunů a zásahu kdekoliv ve světě (EU – NATO – OSN, 2004).

Síly rychlé reakce NATO jsou mnohonárodní jednotky, které vykonávají různé druhy misí, ať už jde o mírové operace, civilní ochranu nebo operace vojenské. NRF se skládají z pozemního, leteckého i námořního kontingentu. Síly rychlé reakce NATO jsou složeny z jednotlivých útvarů armád členských států NATO, všechny tyto jednotky musí nejprve projít náročným výcvikem, aby mohly být povolány a použity v mezinárodních silách. Národní složení NRF funguje na rotační bázi, kdy každých dvanáct měsíců je národnostní složení jednotek odlišné (Natoaktual, 2017).

Dvě nejvýznamnější vlastnosti NRF jsou:

- odvíjí od podmínek dané operace,
- schopnost se rychle přemístit a zasáhnout kdekoliv na světě v limitu od pěti do třiceti dní.

Činy teroristů také podpořily debatu ohledně spolupráce NATO s jinými mezinárodními organizacemi. Aliance dospěla k názoru, že nelze čelit a zvládat hrozby pomocí jedné organizace. Severoatlantická aliance tak prohloubila a upevnila vztahy s důležitými mezinárodními organizacemi, zejména s Evropskou unií, Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a Organizací spojených národů (EU-NATO-OSN, 2004).

Od srpna 2003 velí Severoatlantická aliance Mezinárodním bezpečnostním pomocným silám (ISAF), tedy vojenskému sboru spadajícímu pod OSN. Úkolem ISAF je zajišťování bezpečnosti v okolí hlavního města Afghánistánu Kábulu v rámci podpory Mise OSN v Afghánistánu. ISAF také pomáhají při budování významných bezpečnostních struktur, identifikaci rekonstrukčních potřeb a výcviku a organizaci budoucích afghánských bezpečnostních a vojenských složek (NATO, 2006).

2.4.2. Vztahy NATO – Rusko ve 21. století

Vztahy Severoatlantické aliance s Ruskou federací jsou považovány za jednu z klíčových otázek politiky Aliance od chvíle, kdy se Rusko stalo nástupnickým státem Sovětského svazu. Jsou to vztahy poměrně komplikované, často doprovázené minulými spory z období studené války, v nichž se prolínají oboustranné obavy, ale i potřeba společně čelit mezinárodním bezpečnostním hrozbám (Vojenské rozhledy, 2010).

Rozšiřování NATO a působnost USA v postsovětském prostoru

Ruská federace vnímala procesy rozšiřování a angažovanosti Severoatlantické aliance směrem na východ velmi negativně a protestovala proti expanzivní strategii NATO jako bezpečnostní hrozbě. Rusko totiž i nadále vnímalo NATO jako vojenskou organizaci i přes to, že se podařilo ruský pohled na Alianci zmírnit. Ruská federace také viděla v procesu rozrůstání Severoatlantické aliance snahu o posílení pozice a významu NATO ve světové politice právě na úkor oslabení bezpečnostní role Ruské federace (Eichler, Tichý, 2013).

První vlna rozšiřování, jak už bylo zmíněno, proběhla v roce 1999 rozšířením o tři státy bývalé Varšavské smlouvy (Česká republika, Polsko, Maďarsko). Ruská federace už od počátku protestovala proti jejich přijetí, ale zabránit tomu nemohla. Důvody negativního postoje proti tomuto rozšiřování jsou velmi podobné těm výše zmíněným, ale hlavně se Rusko obávalo, že první rozšíření NATO o tři bývalé sovětské satelity ovlivní a podnítl snahu pobaltských zemí o vstup do Severoatlantické aliance. Tento scénář byl dokonán v roce 2004, kdy se NATO rozrostlo o tři pobaltské země, bývalé svazové republiky (Estonsko, Litva, Lotyšsko) a také se k NATO připojilo Bulharsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. Zatímco u první vlny rozšiřování se Ruska federace omezila pouze na protesty, v případě druhé vlny došlo však ke konfrontaci, kdy nejen, že Rusko odmítlo stáhnout své jednotky z Podněsteří v Moldavsku a z gruzínských separatistických regionů Jižní Osetie a Abcházie, ale také, když Ruská federace zjistila, že NATO vyjednává o případném členství s Ukrajinou

a Gruzii, se rozhodla zachovat vojenskou přítomnost a angažovanost v blízkosti hranic s Ukrajinou a Gruzii. (Eichler, Tichý 2013).

Rusko – gruzínská válka

Ruská federace vždy prohlašovala, že nedovolí Gruzii stát se členem Severoatlantické aliance, proto Rusko přislíbilo pomoc separatistickým režimům v Jižní Osetii a Abcházii. Napjatá situace mezi Ruskem a Gruzii se značně zkomplikovala 20. dubna 2008, kdy průzkumný letoun ruské armády sestřelil gruzínský bezpilotní letoun. Na konci května narušilo Rusko územní suverenitu Gruzie vysláním jednotek na toto území za cílem vytvořit důležitou infrastrukturu pro převoz těžké techniky v případě zahájení ofenzívy z Abcházie do nitra Gruzie. Na útok gruzínských jednotek v Jižní Osetii reagovala Moskva o den později leteckými nálety na vojenské cíle a klíčovou infrastrukturu v Gruzii. V reakci na ruské útoky vyhlásil gruzínský parlament válečný stav a plnou mobilizaci, čímž vypukl válečný konflikt. Válka skončila vítězstvím Ruska po podepsání dohody o příměří 17. srpna 2008 (Válka, 2010).

Severoatlantická aliance vyslovila nesouhlas s tehdejší vojenským zásahem Ruska na území Gruzie a pozastavila veškerou vojenskou spolupráci s Ruskou federací. Až po dvou letech od uplynutí rusko-gruzínské války došlo k obnově vojenské spolupráce mezi NATO a Ruskem, aby znovu mohly společně hledat odpovědi na výzvy a aktuální hrozby (Vojenské rozhledy, 2010).

Dalším procesem politicko-vojenské expanze byla angažovanost západu v čele s USA v postsovětském prostoru, který Rusko považuje za sféru strategického zájmu a vlivu. Působnost USA a NATO můžeme od nového tisíciletí rozdělit do dvou etap. V první etapě, která započala útoky z 11. září 2001, jde v podstatě o zapojení Ruska v boji proti celosvětovému terorismu. V rámci této etapy prezident Vladimir Putin souhlasil s rozmístěním amerických základen ve Střední Asii a také s přítomností amerických vojenských jednotek na území Kyrgyzstánu a Uzbekistánu (Eichler, Tichý, 2013).

Druhá etapa souvisí s přípravami na další rozšiřování NATO v roce 2002 o pobaltské státy, čímž se NATO přiblížilo na méně jak 100 km k Petrohradu. Rusko z obav, že ztratí kontrolu nad současnými i budoucími cestami přivádějící ropu a zemní plyn ze středoasijských zemí a ze ztráty dominantního vojenského vlivu v tomto regionu, reagovalo ukončením vojenské podpory USA a jejich přítomnosti v Kyrgyzstánu a Uzbekistánu. Později se Spojené státy silně angažovaly v Gruzii (2003), na Ukrajině (2004) a Kyrgyzstánu (2005).

Šlo o tzv. barevné revoluce, ve kterých USA viděly proces přechodu těchto zemí od režimu nedemokratického k demokratickému, čímž silně podporovaly Michaela Saakašviliho a Viktora Juščenka. Rusko vnímalo tuto aktivitu ze strany USA jako neakceptovatelnou, protože Rusové vnímali barevné revoluce jako posílení amerického vlivu na úkor oslabení ruských politických a ekonomických zájmů v těchto zemích. Tato angažovanost USA, zejména v Gruzii, vedla spolu s plánováním vstupu Gruzie do NATO k rusko – gruzínské válce popsané výše (Eichler, Tichý, 2013).

2.4.3. NATO v současnosti

Šesté a zároveň poslední rozšiřování Severoatlantické aliance se uskutečnilo 1. dubna 2009, kdy se k Alianci připojila Albánie a Chorvatsko. V současnosti mezi kandidátské země můžeme zařadit Bosnu a Hercegovinu, Gruzii, Makedonii a Černou Horu. Právě Černá Hora je aktuálně nejbližší členství, jelikož už oficiálně obdržela pozvánku k jednání o členství a mohla by se tak stát již 29. zemí NATO (Týden, 2015). Přehled všech členských států NATO je zpracován v Tab. 2.1 a Tab. 2.2.

Tab. 2.1 Přehled členských států NATO – I. část

Členská země	Den vstupu
Belgie	4. duben 1949
Dánsko	4. duben 1949
Francie	4. duben 1949
Island	4. duben 1949
Itálie	4. duben 1949
Kanada	4. duben 1949
Lucembursko	4. duben 1949
Nizozemsko	4. duben 1949
Norsko	4. duben 1949
Portugalsko	4. duben 1949
USA	4. duben 1949
Velká Británie	4. duben 1949
Řecko	18. únor 1952
Turecko	18. únor 1952
Spolková republika Německo	6. květen 1952
Španělsko	30. květen 1982
Česká republika	12. březen 1999
Maďarsko	12. březen 1999
Polsko	12. březen 1999
Bulharsko	29. březen 2004
Estonsko	29. březen 2004

Zdroj: Natoaktual, 2016

Tab. 2.2 Přehled členských států NATO – II. část

Členská země	Den vstupu
Litva	29. března 2004
Lotyšsko	29. března 2004
Rumunsko	29. března 2004
Slovensko	29. března 2004
Slovinsko	29. března 2004
Albánie	1. duben 2009
Chorvatsko	1. duben 2009

Zdroj: Natoaktual, 2016

V současnosti se vývoj a chod Severoatlantické aliance odvíjí od lisabonského summitu, který se konal 19. a 20. listopadu 2010, kde byli přítomní vrcholní představitelé Aliance, prezidenti, premiéři a ministři členských zemí. Nejdůležitějším bodem summitu bylo schválení nové strategické koncepce NATO, která udává směr vývoje Aliance na příštích deset let (Natoaktual, 2017).

Ke klíčovým úkolům Severoatlantické aliance v oblasti bezpečnosti patří:

- NATO musí stále udržovat schopnost odstrašit a odrazit útok dle článku 5 Washingtonské smlouvy. Aliance si je vědoma nárůstu zvýšených hrozeb, ať už jde o útoky konvenční či nekonvenční (kybernetické útoky),
- formování bezpečnostního prostředí v euro-atlantickém prostoru. Strategický koncept musí definovat roli NATO jako obránce vlastních zájmů a také přispívat k mírovému řešení konfliktů ve všech částech regionu,
- NATO jako fórum pro bezpečnostní konzultace. Role Aliance spočívá v utváření prostoru pro konzultace bezpečnostních i dalších hrozeb mezi oběma stranami Atlantiku. S tím souvisí i fakt, že NATO musím mít nástroje pro vzájemné konzultace a hledání společných řešení v širším prostoru než jen pro zásadní ohrožení dle článku 5 Washingtonské smlouvy.

Obecně lze o nové koncepci říci, že nedoporučuje striktní rozdělování misí na tzv. měkké a tvrdé¹⁵, ale nabádá k flexibilnímu přístupu, kdy by se schopnosti a možnosti NATO a Evropské unie (EU) vzájemně doplňovaly podle aktuálních potřeb. Koncepce ukazuje cestu

¹⁵ Tvrdé mise představují čistě vojenské ozbrojené konflikty, naopak měkké mise představují ochranu obyvatel či nastolení mírových vztahů.

k nastavení vztahů mezi Evropskou unií a NATO, jejichž schopnosti by měly být vytvářeny jednotným souborem sil bez utváření duplicitních kapacit (Vojenské rozhledy, 2010).

Problémem však do jisté míry zůstává, zda se podaří členským státům NATO naplňovat tuto nejnovější strategickou koncepci. V minulosti již Severoatlantická aliance přijala několik dokumentů věnovaných otázkám transformace a budování nutně důležitých kapacit. Další otázkou zůstává, zda Spojené státy budou po přijetí nové strategické koncepce usilovat o znovu ustanovení společného závazku ohledně výše vojenského rozpočtu. Z dosavadního závazku investování minimálně 2 % HDP do obrany se za poslední desetileté období stala jen prázdná deklarace, jelikož většina členských států tento závazek jednoduše nedodrжуje a nebude ho v blízké budoucnosti naplnit (Vojenské rozhledy, 2010).

Na tuto problematiku se stihl vyjádřit i nově zvolený americký prezident Donald Trump, který konstatuje, že v současnosti tento stanovený závazek plní pouze 5 členských států NATO, kdy více než dvě procenta HDP na obranu přispívají pouze USA (3,6 %), Řecko (2,4 %), Velká Británie (2,2 %), Estonsko (2,2 %) a Polsko (2 %). Donald Trump tak usilovně tlačí na evropské státy, aby svůj slib dodržely a naplnily. Jedině tak může podle Trumpa Severoatlantické aliance správně fungovat (Reflex, 2016).

Samotné přijetí nové strategické koncepce NATO ještě nezaručuje výrazný posun Aliance směrem vpřed, pokud nebude podpořena reálnými investicemi členských zemí. Ekonomická recese nutí členské státy k úsporám, ale ve střednědobém výhledu by očekávané ekonomické oživení mohlo poskytnout dostatek prostoru pro navýšení výdajů do obranného rozpočtu a zajistit tak naplnění nové strategické koncepce (Vojenské rozhledy, 2010).

Poslední summit Severoatlantické aliance se uskutečnil **8. a 9. července 2016 ve Varšavě**, kdy nejvyšší vládní představitelé členských zemí schválili řadu rozhodnutí, která se dlouhodobě připravovala:

- posílení stability a partnerů NATO: posílení mise NATO v Afghánistánu do roku 2017 a financování afghánské armády a policie do roku 2020, asistování při výcviku jednotek v Iráku,
- posílení kolektivní obrany a odstrašení: vyslání čtyř mnohonárodních praporů do Pobaltí a Polska s cílem odstrašit Rusko před možnou agresí, spuštění protiraketové obrany NATO a také zaměření na kyberobranu,
- NATO kvůli uprchlické krizi spustilo námořní operaci ve Středomoří,

Aliance vyzvala Rusko k ukončení podpory separatistů na východní Ukrajině (Natoaktual, 2017).

3. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU – formování a současný stav

Stejně jako byla nutnost po druhé světové válce řešit hrozby a otázky na poli celosvětové bezpečnosti v rámci NATO či OSN, byla pro evropské státy důležitá také vlastní vize evropské bezpečnosti a to již od 50. let, kdy započaly integrační procesy na evropském kontinentu. S postupem času a rozrůstáním Evropských společenství (Evropské unie) byly stále důležitější pro důvěryhodnou a bezproblémovou integraci zahraničně-politické vztahy mezi jednotlivými členskými zeměmi. Zahraniční vztahy a bezpečnost byly pro členské země natolik klíčové, že vedly ke vzniku druhého pilíře Maastrichtské smlouvy – Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a také důležitých institucí, postů a představitelů pro zahraniční a bezpečnostní politiku.

3.1. Vývoj spolupráce v oblasti společné bezpečnosti a zahraničně – politických vztahů

Již v počátcích evropského integračního procesu, který byl zahájen roku 1952 Pařížskou smlouvou¹⁶, byla již většina zakládajících států součástí Bruselského paktu o společné obraně. Tento pakt byl uzavřen mezi Belgií, Francií, Lucemburskem, Nizozemskem a Velkou Británií dne 17. 3. 1948. Tyto státy tak na základě Bruselské smlouvy vytvořily Západní unii, což byla obranná aliance namířená proti případnému německému zbrojení (Svoboda, 2010).

Hlavním iniciátorem při formování obranné složky Evropy byla Francie. Její tehdejší ministerský předseda René Pleven představil v roce 1950 plán na vytvoření Evropského obranného společenství (EOS), který zahrnoval vybudování evropské armády s jednotným velením a společným ministerstvem obrany. Za účasti Francie, Itálie, Německa, Belgie a Lucemburska začala v únoru 1951 jednání o vzniku evropské armády, načež smlouva o EOS byla podepsána ministry zahraničních věcí zemí ESUO (Evropské společenství uhlí a oceli) 27. května 1952. Francii se podařilo prosadit několik důležitých požadavků jako například její angažovanost v Indočíně, postupné sbližování zahraničních politik členských zemí, integrace ve vojenské oblasti na co nejnížší úrovni. Tento Plevenův plán však nikdy nebyl uskutečněn, jelikož Národní shromáždění Francie neratifikovalo smlouvu o EOS z důvodu uklidnění situace na poli světové bezpečnosti (Fojtíková a kol., 2014).

¹⁶ Pařížská smlouva byla podepsána 18. 4. 1951 a platností ze dne 24. 7. 1952 bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) na dobu 50 let. Činnost ESUO jako samostatné integrační organizace byla ukončena v roce 2002.

Dne 23. října 1954 zástupci Spojených států, Velké Británie, Francie a Spolkové republiky Německo podepsali tzv. Pařížské dohody a Západní unie se rozrostla o další dva státy, a to Itálii a Spolkovou republiku Německo. Organizace také dostala nový název – **Západoevropská unie (ZEU)**. ZEU byla tak spolu se Severoatlantickou aliancí jedinou organizací věnující se evropské bezpečnosti a obraně. Pařížské dohody stanovily pro Západoevropskou unii tři hlavní cíle:

- vytvořit v západní Evropě základnu ekonomické obnovy,
- poskytnutí vzájemné pomoci v případě agrese,
- podporovat jednotnou a postupující integraci Evropy (Romancov, Romancová, 2002).

3.1.1. Evropská zahraničně – politická spolupráce

Tři roky po vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM) byly na podnět tehdejšího francouzského prezidenta Charlese de Gaulla¹⁷ vypracovány návrhy na politickou podobu Evropy. Autorem těchto návrhů byl francouzský politik Christian Fouchet, který vypracoval v letech 1961 – 1962 dva návrhy, známé jako **Fouchetův plán**. Hlavním cílem plánu bylo vytvoření Rady hlav států či ministrů zahraničí, které mělo být umožněno rozhodování na základě jednomyslnosti, a vytvoření mezinárodního sekretariátu a čtyř mezivládních výborů zodpovědných za zahraniční politiku, obranu, obchod a kulturu (Had, Pikna, 2001).

Fouchetův plán se však setkal s rozdílným postojem členských zemí Evropských společenství (ES) z důvodu oslabení prvků nadnárodní integrace. Jednání tak nebyla úspěšná zejména ze tří hlavních důvodů:

- nejistota ohledně postavení Velké Británie,
- rozdílný názor na společnou obranu, která měla být nezávislá na NATO,
- silný mezivládní charakter navrhovaných orgánů (Fojtíková a kol., 2014).

K procesu sjednocování Evropy došlo až na přelomu 60. a 70. let, kdy se v roce 1969 na summitu v Haagu hovořilo o tzv. integračním deficitu v oblasti zahraničně – politických vztahů. Pro další postup politické spolupráce byla klíčová **první Davignovova¹⁸ zpráva** přijatá v roce 1970. Výsledkem této zprávy byla tzv. **Evropská politická spolupráce (EPS)**, což byl první mechanismus pro vzájemnou informovanost, vedení politického dialogu s cílem

¹⁷ Charles de Gaulle byl významný francouzský vojenský činitel a prezident v letech 1944 – 1946 a 1959 – 1969.

¹⁸ Etienne Francois Jacques Davignon byl belgickým ministrem zahraničních věcí od roku 1959 do roku 1976.

lepšího vzájemného porozumění při řešení mezinárodních problémů a pro posilování solidarity mezi státy. EPS byla založena na modelu mezivládní spolupráce formou pravidelně se opakujících schůzek, pomáhala k prohlubování vzájemné důvěry mezi členskými státy a navázání spolupráce kladoucí důraz na vzájemnou solidaritu v zahraničně-politických otázkách. EPS tak byla velice důležitou úmluvou s cílem zabránit tomu, aby mezinárodní problémy narušovaly spolupráci mezi členskými státy. V prosinci 1973 byla přijata **druhá Davignova zpráva**, jejímž výsledkem bylo navýšení počtu porad ministrů zahraničí na čtyři za rok. Rovněž byla vytvořena tzv. skupina evropských korespondentů, která byla pověřena sledováním fungování EPS uvnitř členských zemí. Dále byl také vytvořen systém COREU (Correspondence européenne), který propojoval členské státy a poskytoval rychlou výměnu informací a napomáhal tak přijímat důležitá rozhodnutí (Peltrám a kol., 2009).

Důležitým rokem pro zlepšení fungování Evropské politické spolupráce byl rok 1974, kdy byla založena **Evropská rada**. Jejím posláním je tvorba klíčových zahraničně – politických rozhodnutí a představuje tak skutečný nástroj legitimacy zahraniční politiky Společenství (Peltrám a kol., 2009).

Dalším důležitým milníkem v oblasti koordinace zahraničních vztahů bylo přijetí tzv. Londýnské zprávy v roce 1981. Největším přínosem bylo zavedení mechanismu rychle reakce v případě krize, díky čemuž bylo možno svolat zasedání EPS na ministerské úrovni do 48 hodin. Současně Londýnská zpráva přispěla možnosti přechodu od principu vzájemných konzultací směrem k přijetí společné akce (Fojtíková a kol., 2014).

3.1.2. Jednotný evropský akt

Podpisem Jednotného evropského aktu (JEA) v únoru 1986 došlo k prohloubení koordinace zahraničních politik členských zemí. Smlouva podepsána v Lucembursku tak byla prvním dokumentem primárního práva, který revidoval dosavadní zakládající integrační smlouvy Evropských společenství (Fojtíková a kol., 2014).

Přestože hlavním důvodem pro vznik Jednotného evropského aktu bylo rozhodnutí o vytvoření jednotného vnitřního trhu jako hospodářského prostoru bez vnitřních hranic, je tento dokument považován jako krok vpřed ohledně rozvoje EPS a některých aspektů vnitřní bezpečnosti. Smluvní úpravu EPS lze považovat za počátek druhého a třetího pilíře Evropské unie. Z hlediska vnějších vztahů státy potvrdily pokračující zájem na formulování a provádění zahraniční politiky ve všech záležitostech společného obecného zájmu. Také bylo potvrzeno, že spolupráce má nabývat politického a ekonomického charakteru, přičemž

vojenské aspekty bezpečnosti zůstaly mimo integrační procesy. Od členských států se také očekávala užší spolupráce mezi NATO a Západoevropskou unií (Peltrám a kol., 2009).

JEA také formalizoval již existující instituce a režim evropské politické spolupráce. Stanovil, že ministři zahraničních věcí a člen Komise se budou scházet čtyřikrát ročně v rámci EPS. Zároveň Rada ES byla pověřena zabýváním se zahraničně – politickými otázkami, Evropská komise byla ustanovena orgánem, který se plně podílí na řešení zahraničně – politických otázek a Evropský parlament se měl do politické spolupráce v rámci EPS zapojit tak, že bude informován o zahraničních či politických otázkách předsedajícím státem. JEA také potvrdil vznik sekretariátu EPS se stálým sídlem v Bruselu, který plnil administrativní úlohu a pomáhal předsedajícímu státu při přípravě a uplatňování evropské politické spolupráce (Had, Pikna, 2001).

3.2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika a cesta ke společné obraně

Situace se začala měnit koncem osmdesátých let, což bylo období plné převratných změn a integrační proces se musel připravit na nové vnitřní i vnější výzvy. Vnější výzvy souvisely zejména se silným procesem globalizace, rozpadem Sovětského svazu či sjednocením Německa. K tomu přistupuje vlastní pokrok integračního procesu související s dokončením vnitřního trhu a také rostoucí tlak na pokrok v projektech zahájených často již v 70. letech, ať se jednalo o společnou měnu či vytvoření politické unie (Peltrám a kol., 2009).

K změně postoje členských států k vytváření integrace v oblasti zahraničních aktivit a bezpečnosti došlo na počátku 90. let, kdy byla Západoevropská unie zapojena do řešení konfliktů na Balkáně a v Perském zálivu. V červnu 1992 byla přijata **Petersbergská deklarace**, která určila, že se ZEU bude podílet na řešení humanitárních, záchranných a mírových krizí (Svoboda, 2010).

Průlomovým dokumentem v historii Společenství byla **Maastrichtská smlouva** (též známá jako Smlouva o Evropské unii), která byla podepsána v únoru 1992 a 1. listopadu 1993 vstoupila v platnost. Smlouva o EU započala novou etapu evropské integrace, protože umožnila zahájení politické integrace. Maastrichtskou smlouvou došlo k vytvoření struktury EU založené na **třech pilířích**: Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a policejní a justiční spolupráci v trestních věcech. Maastrichtská smlouva tak překonala původní hospodářský cíl Společenství, tj. realizace společného trhu a stanovila si pět základních cílů:

- posílení demokratické legitimacy institucí,

- zefektivnění fungování institucí,
- založení hospodářské a měnové unie,
- rozvíjení sociálního rozměru Společenství,
- zavedení společné zahraniční a bezpečnostní politiky (Kavan a kol., 2014).

Druhý pilíř Smlouvy o EU byl založen na mezivládním principu, což znamenalo, že Evropská komise i Evropský parlament nemohli v dané oblasti rozhodovat. Hlavními nástroji realizace SZBP byly ustanoveny společné akce a postoje, které byly přijímány z většiny případů jednomyslně členskými zeměmi a jen ve spolupráci s Evropskou komisí a Evropským parlamentem. Důležitým orgánem pro chod SZBP byla zvolena **Evropská rada** plnící roli koordinátora při přijímání strategických zásad a obecných směrů SZBP spolu s předsednickým státem EU, avšak hlavním aktérem byla v rámci SZBP **Rada Evropské unie** (Rada ministrů). Ministři zahraničních věcí členských zemí přijímali důležitá rozhodnutí a odpovídali za vykonávání společné zahraniční a bezpečnostní politiky a za zajišťování její efektivity (Fojtíková a kol., 2014).

K cílům EU definovaným v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky patří:

- zabezpečit společné hodnoty, zájmy a nezávislost Unie,
- posilovat ve všech směrech bezpečnost Unie a všech členských států,
- udržovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s principy Charty OSN,
- rozvíjet mezinárodní spolupráci,
- respektovat lidská práva, rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát (Had, Pikna, 2001).

V Maastrichtské smlouvě je také stanoveno, že společná zahraniční a bezpečnostní politika bude zahrnovat všechny aspekty, které ovlivňují a mají dopad na bezpečnost Evropské unie, včetně eventuálního formulování společné obranné politiky, což by mělo postupem času vést ke společné obraně. Přestože Smlouva o EU byla určitě krok vpřed, co se týče společné zahraniční a bezpečnostní politiky, ukázalo se, že novým podmínkám v mezinárodním společenství však v plné míře nevyhovovala. Prokázalo se, že Evropská unie nebyla schopna vystupovat dostatečně operativně a pružně na mezinárodní scéně díky existující úpravě a také rozhodovací mechanismy byly komplikované. Tyto a další problémy potvrdily nezbytnou úpravu a zkvalitnění právního rámce pro druhý pilíř a vyústily v mezinárodní konferenci členských zemí Evropské unie, která se uskutečnila v březnu 1996. Došlo tak k rozsáhlým úpravám Maastrichtské smlouvy v části zahrnující společnou zahraniční a bezpečnostní

politiku. Výsledné úpravy a změny byly součástí **Amsterodamské smlouvy**, která byla podepsána 2. října 1997 a vstoupila v platnost 1. května 1999 (Had, Pikna, 2001).

Díky Amsterodamské smlouvě došlo k posílení akceschopnosti Evropské unie zavedením nových nástrojů a účinnějších rozhodovacích postupů, zlepšení koordinace zahraničně politických kroků členských států a obecně lze říci, že společná zahraniční a bezpečnostní politika se stala sladnější a účinnější. Je nutné dodat, že každý členský stát provádí svou vlastní zahraniční politiku a obrannou politiku s vlastními ozbrojenými silami. Podpisem Amsterodamské smlouvy došlo k zřízení dalších institucí, z nichž nejpodstatnější a nejviditelnější je **Vysoký představitel pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku**, který přispívá k formulování, přípravě a provádění rozhodnutí týkajících se SZBP. Dalšími důležitými body Smlouvy bylo rozšíření kompetencí Evropské rady v obranné politice, která má pravomoc rozhodovat o postupném vytváření společné obranné politiky, která může vést ke společné obraně a také byl zjednodušen systém financování společné zahraniční a bezpečnostní politiky, která je od podpisu Amsterodamské smlouvy financována z rozpočtu EU podle běžného klíče, tj. podle hrubého domácího produktu (Ort a kol., 2005).

3.2.1. Evropská bezpečnostní a obranná politika

Samotná evropská bezpečnostní a obranná politika vycházela z **evropské bezpečnostní a obranné identity** (ESDI) založenou v roce 1994. O čtyři roky později na summitu v **Saint – Malo**¹⁹ došlo k zahájení realizace ESDI, kde došlo k zásadním úpravám vztahů mezi Západoevropskou unií a Evropskou unií a také byla přijata vize společné evropské obrany (Merlingen, 2012).

Do vývoje bezpečnosti Evropské unie výrazně zasáhl **washingtonský summit NATO**, který se konal v roce **1999**. Jedním z témat summitu bylo budování vztahů Severoatlantické aliance s EU. NATO a EU vybudovaly strategické partnerství založené na konzultaci, spolupráci a transparentnosti za všech okolností. Pro zajištění bezpečnosti a umožnění výměny důležitých informací, vznikla dohoda o **ochraně utajovaných informací**. Na tomto summitu byl také rozpracován program zvaný **Berlín plus**²⁰, který pokrývá prvky vztahu EU – NATO.

Poprvé se o evropské bezpečnostní a obranné politice (EBOP) vedl dialog na červnovém summitu Evropské unie, který se uskutečnil v Kodani roku 1999. Členské země schválily dohodu o nových mechanismech koordinace v případě krizových situací a záměr vytvořit

¹⁹ ESDI a následující summit v Saint – Malo je podrobněji rozebrán v kapitole č. 4.

²⁰ Program Berlín plus je detailněji rozebrán v následující kapitole.

evropskou vojenskou armádu. Na summitu byl jmenován první Vysoký představitel pro SZBP Javier Solana. (Kavan a kol., 2014).

Formálně evropská bezpečnostní a obranná politika vznikla v **prosinci** roku **1999**, kdy proběhl summit Evropské unie v **Helsinkách**. Bylo dohodnuto, že Evropská unie má zcela autonomní schopnost přijímat rozhodnutí, zejména tam, kde se Severoatlantická aliance neúčastní, a zahájit vojenské operace pod taktovkou Evropské unie při řešení mezinárodních krizí. Také byly v rámci tzv. **Evropského základního cíle** (European Headline Goal) dohodnuty požadavky na vojenské jednotky. Členské země se zavázaly, že do roku 2003 vytvoří tzv. **Evropské síly rychlého nasazení** (European Rapid Reaction Forces) v počtu 50 – 60 tisíc osob. Během několika měsíců po helsinském summitu došlo k vytvoření výboru se sídlem v Bruselu, který nesl odpovědnost za civilní aspekty Evropské bezpečnostní a obranné politiky (Merlingen, 2012).

Na listopadovém summitu v Bruselu v roce 2000 se konala konference ministrů obrany členských zemí Evropské unie, na kterém jednotlivé členské země oznámily přesný počet osob, které budou k dispozici pro mírové či humanitární mise Evropské unie. Zapojily se všechny státy kromě Dánska, které mělo sjednanou výjimku. V Tab. 3.1 jsou uvedeny všechny členské státy a jejich počet osob (Had, Pikna, 2001).

Tab. 3.1 Počet osob jednotlivých členských zemí pro mise EU

Členské země	Počet osob
Německo	13 500
Velká Británie	12 000 – 12 500
Francie	12 000 – 12 500
Itálie	6 000
Španělsko	6 000
Nizozemsko	5 000
Řecko	3 500
Rakousko	2 000
Finsko	2 000
Švédsko	1500
Irsko	1000
Belgie	1000
Lucembursko	100

Zdroj: Had, Pikna, 2001

Milníkem ve vývoji společné bezpečnostní a obranné politiky byl prosincový summit EU, který se uskutečnil v roce 2000 ve francouzském městě Nice. V oblasti druhého pilíře se jednalo o reformu zaměřenou na institucionální problémy. **Smlouva z Nice** (2003) musela reagovat na prudký rozvoj EBOP, zohlednit tyto změny v právu primárním a do smluvního rámce byly zahrnuty některé institucionální novinky v této politice. Smlouva se také zaměřila

na vývoj vazeb mezi EU a ZEU. Ukázalo se, že vzájemné vztahy a vazby jsou mnohdy komplikované a výsledky nejsou efektivní. Po ratifikaci Smlouvy z Nice tak byly Evropské unii přenechány jednak všechny aktivity pro posilování bezpečnosti a obrany, tak také plnění petersbergských misí a ze smlouvy byly vypuštěny veškeré zmínky o Západoevropské unii (Peltrám a kol., 2009). Smlouvou z Nice tak byla definitivně ustavena koncepce vojenské struktury SZBP a EBOP, od roku 2001 začal fungovat **Politický a bezpečnostní výbor, Vojenský výbor Evropské unie a Vojenský štáb Evropské unie** (Kavan a kol., 2014).

3.2.2. Evropská bezpečnostní strategie

Dokument **Evropská bezpečnostní strategie – Bezpečná Evropa v lepším světě** byl zpracován Radou Evropské unie a Evropskou komisí v roce **2003**. Vypracováním dokumentu potvrdila Evropská unie svůj záměr vystupovat na mezinárodní scéně nejen jako ekonomická velmoc, ale také jako velmoc mající bezpečnostní charakter. Svou bezpečnostní strategii nekoncepčuje jako doktrínu vojenské intervence, čímž se liší od přístupu Spojených států. Naopak Evropská bezpečnostní strategie staví na nezbytnosti:

- fungujícího multilateralismu, představujícího primárně přístup, který vychází z aplikace kombinovaného politického dialogu, diplomatického nátlaku, mechanismu sledování a vyhodnocování aktuální situace,
- a následně poté, v nezbytných případech použití donucení včetně vojenského zásahu (Pikna, 2016).

První část dokumentu obsahuje identifikaci bezpečnostních hrozeb, které ohrožují mezinárodní bezpečnost po studené válce, z nichž byly za klíčové označeny:

- terorismus,
- proliferace zbraní hromadného ničení,
- regionální konflikty,
- selhání států,
- organizovaný zločin.

Druhá část definuje tři základní strategické cíle Evropské unie, kterými jsou:

- rozšíření zóny bezpečnosti v okolí Evropy,
- posilování mezinárodního právního řádu,
- reakce na hrozby, představující schopnost EU reagovat na nové hrozby ještě dříve, než dojde ke krizi (Pikna, 2016).

Kromě již zmíněné Evropské bezpečnostní strategie schválila Evropská unie v květnu 2004 tzv. **Headline goal 2010**, jehož součástí byl koncept na vytvoření bojových uskupení EU (EU Battlegroups koncept). Tyto vojenské jednotky o velikosti zhruba 1 500 mužů (v rámci jedné nebo několika členských zemí) mají za úkol rychle zasáhnout zejména v konfliktech nižší intenzity (humanitární mise nebo operace na předcházení konfliktu). Tato uskupení jsou schopna zasahovat kdekoli ve světě v okruhu 6 000 km od Bruselu a musí být schopna se rozmístit do 10 dnů od rozhodnutí Rady EU. První jednotky Battlegroups dosáhly způsobilosti k 1. 1. 2007 (Kavan a kol., 2014).

Po pěti letech se v roce 2008 dočkala Evropská bezpečnostní strategie své aktualizace ve formě Zprávy o provádění evropské bezpečnostní strategie, která vyšla pod názvem **Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě**. Tato zpráva upevňuje současnou Evropskou bezpečnostní strategii a zároveň poskytuje příležitost prozkoumat, jak Evropská unie pokročila v praxi a jak by bylo možné zlepšit její provádění. Za největší hrozbu je podle Evropské bezpečnostní strategie označováno **šíření zbraní hromadného ničení** jak ze strany států, tak teroristů. EU je v této oblasti velmi aktivní na mezinárodních fórech, přičemž se opírá o strategii pro zbraně hromadného ničení, která byla přijata v roce 2003, a je v čele mezinárodního úsilí o řešení iránského jaderného programu. Další hrozbou pro **celosvětovou bezpečnost je terorismus a organizovaný zločin**. Evropská unie výrazně pokročila v řešení obou těchto hrozeb a to prostřednictvím opatření v rámci Unie, Haagského programu z roku 2004 a nové strategie pro vnější rozměr spravedlnosti a vnitřních věcí, přijaté v roce 2005. Co se týká boje proti terorismu, tak se Evropská unie opírá o **Strategii EU pro boj proti terorismu**, přijatou rovněž v roce 2005, která je založena na dodržování lidských práv a mezinárodního práva. Tato strategie zaujímá čtyřrozměrný přístup:

- předcházení radikalizaci a náboru a související faktory,
- ochrana možných cílů,
- pronásledování teroristů,
- a reakce na následky útoku.

Novou hrozbou, se kterou se potýká lidstvo, je **internetová trestná činnost**. Na tento druh nebezpečí se zaměřuje **Strategie pro bezpečnou informační společnost**, přijatá v roce 2006. V této oblasti je potřeba další práce s cílem prověřit komplexní přístup Evropské unie, zvýšit informovanost a posílit mezinárodní spolupráci. Je nutno říci, že krom fyzických hrozeb jsou zde i přírodní faktory, které jsou vnímány jako hrozby pro bezpečnost členských zemí EU.

Jde zejména o přírodní katastrofy, zhoršování životního prostředí a konkurenční boj o zdroje, přičemž tyto události vyostřují konflikt, zejména v podmínkách chudoby a při růstu počtu obyvatel, a mají humanitární, zdravotní, politické a bezpečnostní důsledky, včetně větší migrace. Aby Evropská unie byla schopna včas varovat ohledně těchto krizí, musí zesílit spolupráci s nejohroženějšími zeměmi a také mezinárodní spolupráci s OSN a jinými regionálními organizacemi (EU a Rada Evropské unie, 2009).

3.2.3. Změny po přijetí Lisabonské smlouvy

Největší změny v zahraniční, bezpečnostní a obranné politice Evropské unie nastaly po podepsání Lisabonské smlouvy v roce 2007 (vešla v platnost v roce 2009). Platností Lisabonské smlouvy byla zrušená pilířová struktura Evropské unie a zároveň EU získala právní subjektivitu, což jí umožňuje uzavírat mezinárodní smlouvy. Co se týče EBOP, došlo k jejímu přejmenování na **Společnou bezpečnostní a obrannou politiku** (SBOP) a rozšíření zaměření. Úkoly a zaměření EU v rámci SBOP s přijetím Lisabonské smlouvy se měly týkat následujících oblastí:

- společné akce v oblasti odzbrojení,
- humanitární a záchranné mise,
- vojenské poradenství a pomoc,
- udržování míru a předcházení konfliktům,
- úkoly bojových sil zahrnující obnovu míru a stabilizaci v konfliktních oblastech,
- podpora třetím zemím v boji proti terorismu (Merlingen, 2012).

Smlouva rovněž zavedla tzv. Startovací fond pro vojenské operace EU, který doplňuje stávající mechanismus pro financování vojenských akcí EU – ATHENA. V souvislosti s ratifikací smlouvy vzniklo na konci roku 2009 v rámci Rady EU **Ředitelství pro zvládání krizí a plánování** (CMPD), čímž došlo k integraci civilní i vojenské dimenze strategického plánování a zvládání krizí. Evropská unie tímto získala možnost využití širšího spektra nástrojů v rámci vedení misí. Zcela novým vzniklým nástrojem se stala tzv. **Stálá strukturovaná spolupráce v oblasti obrany**. V rámci tohoto nástroje se členské státy zavazují k rozvoji svých obranných schopností a poskytování svých ozbrojených sil pro plánované operace (Kavan a kol., 2014).

Největší změnou z hlediska institucionální struktury vyplývající z Lisabonské smlouvy je vytvoření funkce **Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku**, který v sobě spojuje funkci Vysokého představitele pro SZBP a Komisaře pro vnější vztahy.

Tento představitel má nově předsedat Radě EU pro vnější vztahy a také plnit funkci místopředsedy Evropské komise (Peltrám a kol., 2009).

3.2.4. Aktuální dění SBOP

Ačkoliv během prvních let se společná bezpečnostní a obranná politika od přijetí Lisabonské smlouvy nedočkala výraznějších změn, má velký potenciál rozvoje v politické i institucionální oblasti. K jejím hlavním úspěchům do roku 2014 patří konsolidace souvisejících struktur EU pod záštitou ESVČ (Evropská služba pro vnější činnost) a vymezení statusu, sídla a provozních předpisů agentury EDA (Evropská bezpečnostní agentura). V prosinci 2013 Evropská rada přijala v zájmu rozvoje SBOP několik počátečních cílů. Zaměřila se na tři oblasti: zvýšení účinnosti a dopadu SBOP, posílení rozvoje obranných schopností a posílení evropského obranného průmyslu. Evropská rada zároveň pověřila Komisi hodnocením dopadu změn v globálním prostředí EU s cílem podat zprávu o výzvách a příležitostech pro Evropskou unii v oblasti bezpečnosti (Europarl.europa, 2016).

Ke dni 28. června 2016 představila vysoká představitelka pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogherini **Globální strategii zahraniční a bezpečnostní politiky EU** Evropské radě. Tato Globální strategie klade důraz na bezpečnost, usiluje o strategickou nezávislost a je založena na pragmatickém přístupu k prostředí Evropy. Strategie si vytyčila pět priorit zahraniční politiky EU:

- bezpečnost Unie,
- odolnost států a společnosti na východ a na jih od EU,
- zaujetí integrovaného přístupu ke konfliktům,
- kooperativní regionální uspořádání,
- globální správa pro 21. století.

Dne 14. listopadu 2016 byl Radě předložen **prováděcí plán v oblasti bezpečnosti a obrany**, jehož účelem je uvést do praxe vize v otázkách obrany a bezpečnosti stanovené ve strategii. V tomto prováděcím plánu jsou stanoveny tři soubory priorit, k nimž může přispívat každá mise SBOP: reakce na vnější konflikty a krize, budování kapacit partnerů a ochrana Unie a jejich občanů. Globální strategii EU podpořily hlavy států členských zemí a spolu s ministry zahraniční vyjádřili připravenost pokračovat v činnosti ve fázi provádění (Europarl.europa, 2016).

V současnosti také probíhá posilování spolupráce EU v oblasti bezpečnosti skrz **Evropský program pro bezpečnost** na období 2015 – 2020. Tento program byl představen v dubnu 2015 Evropskou komisí a jeho cílem je podporovat spolupráci členských zemí při řešení bezpečnostních hrozeb a zintenzivnění společného úsilí v boji proti terorismu, organizované trestné činnosti a kyberkriminalitě (Evropa, 2015)

V rámci Evropského programu pro bezpečnost vydává Evropská komise pravidelné zprávy ohledně pokroku, kterého bylo dosaženo v úsilí o vytvoření účinné a udržitelné bezpečnostní unie. Nejaktuálnější a zároveň poslední zprávou je druhá zpráva z listopadu 2016, kdy v souladu se závěry z říjnového zasedání Evropské rady byla přijata významná opatření, včetně zahájení činnosti **Evropské pohraniční a pobřežní stráže** 6. října tohoto roku. Mezi hlavní body zprávy patří:

- Intenzivnější boj proti terorismu a organizovanému zločinu – zde je snaha povzbudit mladé lidi, aby se aktivně podíleli na prevenci radikalizace mladých lidí prostřednictvím platformy „RAN (sít' pro zvyšování povědomí o radikalizaci) young“,
- posílení společné obrany a odolnosti – Evropská komise v tomto bodě představila návrh na vytvoření systému EU pro cestovní informace a povolení (ETIAS), který by přispěl ke zpřísnění bezpečnostních kontrol pro cestující, kteří nepotřebují víza. Zároveň systém by přispěl ke snížení nelegální migrace (Evropa, 2016).

4. Spolupráce NATO a EU v kontextu současných bezpečnostních hrozeb

NATO je mezinárodní vojensko – politickou organizací a Evropská unie je primárně ekonomickou a politickou organizací, přesto oproti Severoatlantické alianci EU disponuje rozsáhlým spektrem nástrojů a prostředků pro mírové mise. V současnosti EU však nedisponuje vlastním systémem kolektivní obrany, přestože v minulosti již byly vysloveny návrhy na zavedení „obrané unie“. Pro Evropskou unii NATO stále zůstává klíčovou bezpečnostní organizací. Ve srovnání s NATO je možné vidět patrný deficit vojenských schopností a kapacit. Tento aspekt významným způsobem ovlivňuje vývoj Společné bezpečnostní a obranné politiky a její reálné možnosti. Vývoj SBOP je tak tedy posuzován z hlediska vztahů Evropské unie a Severoatlantické aliance, protože EU je na Alianci, respektive USA a jejich prostředcích, do jisté míry závislá. Přestože mnoho členských zemí EU je součástí NATO, evropští spojenci Alianci nezavrhlí, ale jen se snaží získat větší autonomii v oblasti bezpečnosti a obrany.

4.1. Vztahy NATO – EU po studené válce až po podepsání dohody v roce 2003

Po konci studené války se Evropa ocitla ve specifické situaci. Zatímco Severoatlantická aliance hledala nový směr svého vývoje a společnou vizi, Evropská unie se soustředila na prohlubování své vlastní integrace a budování vlastních bezpečnostních struktur. Západoevropská unie se dočkala svého oživení již v roce 1984 při pokusu o vytvoření společné evropské obranné identity formou užší spolupráce členských zemí a posilováním evropského pilíře NATO. Důležitým milníkem pro budoucí vývoj vztahů na poli bezpečnosti mezi EU a NATO byla říjnová schůzka v Haagu v roce 1987, na které Rada ministrů ZU přijala **Platformu evropských bezpečnostních zájmů**, v níž se rozhodla posílit evropský pilíř NATO a poskytnout Evropě bezpečnostní a obranné dimenzi. Tato platforma popisovala vztahy ZU a NATO a také podmínky pro další rozvoj její funkce jako fóra pro diskuzi o bezpečnostních a obranných otázkách, které mají evropský dopad. Dalším důležitým krokem pro rozvoj evropské bezpečnostní identity jsou tzv. **maastrichtská prohlášení**, která byla přijata Evropskou radou 9. a 10. prosince 1991. Evropští představitelé přijali řadu usnesení o společné zahraniční a bezpečnostní politice EU a zároveň došlo k vymezení úloh Západoevropské unie a jejích vztahů s Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, Západoevropská unie sehrála klíčovou roli při formulaci

petersbergských úkolů. V **Petersberském prohlášení** z června 1992 členové ZEU vyhlásili svou připravenost poskytnout vojenské kapacity pro úkoly pod vedením ZEU a také se zavázali k řešení konfliktů a mírových operací ve spolupráci s Radou bezpečnosti OSN. Poprvé byl použit článek Maastrichtské smlouvy ve vztahu k ZEU v listopadu 1996. Rada Evropské unie tehdy požádala ZEU, aby posoudila možnosti přispění k humanitárnímu úsilí EU o pomoc uprchlíkům v okolí Velkých jezer v Africe. Vzájemná spolupráce rovněž probíhala při plánování evakuačních operací a podpoře afrických mírových operací (NATO HANDBOOK, 2001).

Důležitým milníkem při utváření vzájemných vztahů mezi EU a Severoatlantickou aliancí byl summit NATO, který se konal roku 1994 v Bruselu. Na tomto summitu došlo k založení **Evropské bezpečnostní a obranné identity** (ESDI). Severoatlantická aliance na svém zasedání rozhodla, že ESDI bude evropským pilířem NATO s cílem posilnit spolupráci se Západoevropskou unií. NATO také vyjádřilo připravenost poskytnout Západoevropské unii kolektivní prostředky Aliance pro její operace, které podniknou evropští spojenci v rámci ESDI. Klíčovým prvkem v tomto směru bylo schválení koncepce **Kombinovaných společných sil zvláštního určení** (CJTF), (Kašík, 1997).

Samotná realizace ESDI byla zahájena prosincovým summitem v **Saint – Malo** roku **1998**. Na tomto bilaterálním summitu zástupci Francie a Velké Británie řešili příčiny selhání mezi Evropskou unií a Západoevropskou unií. Na summitu došlo ke změně britského postoje k začlenění Západoevropské unie do Evropské unie a vytvoření nezávislých vojenských jednotek, které byly připraveny reagovat a zasáhnout při mezinárodních krizích. Britský premiér Tony Blair tak prohlásil, že *„Evropská unie potřebuje kapacitu pro autonomní akci, podpořenou věrohodnou vojenskou silou, možnosti rozhodnout o jejím použití a být připravena je použít“* a přijal tak francouzskou vizi silnější a společné evropské obrany, která transformovala Evropskou unii jako mezinárodního vojenského aktéra, který by nenarušoval a nenahrazoval spolupráci se Severoatlantickou aliancí. Zatímco se Francie a Velká Británie soustředily na vojenskou sílu v Evropě, Dánsko a Nizozemsko vznesli požadavek, aby se mezinárodní policejní mise staly prioritou pro evropskou civilní obranu a obrannou politiku. V tu dobu předsedalo Evropské unii Finsko, které souhlasilo a podpořilo myšlenku na vytvoření dvou – dimenzionální evropské bezpečnostní a obranné politiky, která zahrnovala jak vojenské, tak civilní kapacity (Merlingen, 2012).

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, Washingtonský summit NATO z roku 1999 představoval důležitý milník při utváření vztahů mezi Evropskou unií a NATO. Na tomto

summitu byl představen program **Berlín plus**, který pokrýval čtyři následující prvky vztahu EU – NATO:

1. NATO garantuje Evropské unii přístup k plánovacím strukturám NATO. V přípravné fázi jsou EU poskytnuty vstupní data a prostředky Vojenskému štábu EU. Pokud EU využije velící struktury NATO, je provedeno operační plánování ze strany Aliance.
2. Evropská unie může požádat, aby plánovanou vojenskou operaci NATO vedl představitel EU. V tomto případě se stává **zástupcem vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě (DSACEUR)** a je hlavním kandidátem na velitele operace.
3. Evropská unie může požádat o použití kapacit a prostředků Severoatlantické aliance, které může využívat při provádění operací. Za tímto účelem zřídilo NATO seznam prostředků a kapacit, které se rozhodlo zpřístupnit Evropské unii. NATO v této oblasti definovalo řadu finančních a právních předpisů, které se vztahují na propouštění svých prostředků a kapacit do EU.
4. Poslední prvek souvisí s rozvojem vojenských struktur a kapacit. Smyslem je, že by se členské státy EU a NATO měly vyvíjet vzájemně posilujícím se způsobem a dodat vojenské kapacity, které jsou potřeba při krizových situacích (Consilium.europa, 2003).

Akcelerující vývoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky na konci devadesátých let minulého století znamenal pro NATO nevyhnutelnou výzvu, kde bylo zapotřebí řešit mnoho otázek. Pro vyjasnění dopadů helsinského summitu EU v rámci vztahů s NATO vznikly čtyři konzultační skupiny. První skupina měla za cíl zabezpečit výměnu informací. Cílem druhé pracovní skupiny bylo zlepšování evropských vojenských schopností. Třetí skupina se zabývala mechanismy konzultace a spolupráce mezi oběma organizacemi. Poslední čtvrtá skupina se věnovala otázce „Berlín plus“, jejímž cílem byl stálý a zaručený přístup Evropské unie ke kapacitám NATO – především SHAPE a prostředkům strategické přípravy, mobilních prostředků pro řízení, komunikaci, velení a průzkum, které vlastnily Spojené státy převážně pro mise Aliance (Globalpolitics, 2004).

Dosavadní neexistence dohody mezi EU a NATO však blokovala možnost využívání požadovaných kapacit a prostředků, kterými disponuje NATO a EU k nim bez odpovídajícího smluvního vztahu nemá přístup. Problémem k podepsání dohody byly komplikované vztahy mezi Tureckem a Řeckem, které stále bránily vytváření Evropské bezpečnostní a obranné politiky, jelikož Turecko blokovalo přijetí dohody o vztahu EU a NATO v otázce přístupu

k prostředkům a kapacitám Severoatlantické aliance. Na tento problém se rozhodla zareagovat Velká Británie, která na konci roku 2001 vyjednala s Tureckem kompromisní Ankarskou dohodu, která řešila otázku participace členů NATO a zároveň nečlenských států EU na projektu a rozhodování EBOP. Řecko však turecko – britskou dohodu odmítlo, protože nesouhlasilo s tím, že by Turecko nemělo disponovat hlasovacím právem v případě, kdy by EU nevyužívala prostředky a kapacity Severoatlantické aliance (Globalpolitics, 2004).

Dne 16. prosince 2002 byla podepsána **Deklarace NATO – EU v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky**. Severoatlantická aliance v deklaraci potvrdila Evropské unii přístup k plánovacím kapacitám pro své vojenské operace, ale také byly vyjmenované společné politické zásady partnerství:

- efektivní vzájemné konzultace,
- respekt k zájmům členských zemí EU a NATO,
- dodržování zásad Charty OSN,
- soudržné, transparentní a vzájemně se posilující rozvoj vojenských kapacit (NATO, 2004).

Ke dni 14. března 2003 podepsal generální tajemník NATO George Robertson a řecký ministr zahraničních věcí George Papandreou, který tehdy zastupoval řecké předsednictví v EU, v Athénách **Dohodu o bezpečnosti informací** (NATO – EU Agreement on Security of Information). Tato dohoda umožňuje plné a efektivní konzultace a spolupráce Severoatlantickou aliancí a Evropskou unií na základě utajovaných informací a souvisejícího materiálu vyměňovaného mezi oběma stranami. Dohoda tak představuje významný prvek ve strategickém partnerství mezi oběma organizacemi a krok, který usnadní převzetí ze strany EU vojenské operace pod velením NATO (NATO, 2003).

4.2. Vojenské mise jako forma spolupráce EU a NATO

Je nutné zdůraznit, že mise Evropské unie pod hlavičkou SBOP nemají pouze vojenský charakter, ale také charakter policejní a civilní. Vojenské operace jsou zaměřené na stabilizaci bezpečnostní situace v krizových oblastech a podporu reformy bezpečnostního sektoru v oblasti obrany. Základem pro určení rozsahu vojenských misí jsou Petersberské úkoly. Civilní mise se zabývají reformami bezpečnostního sektoru a také podporou budování celních a pohraničních kapacit apod. Civilní mise mohou mít charakter pozorovatelské mise (EUMM

v Gruzii), policejní mise (EUPOL v Afghánistánu) a další mise (Ministerstvo zahraničních věcí, 2017).

Celkově bylo od roku 2003 k roku 2016 zahájeno 34 operací a misí v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie. Osmnáct z nich již bylo ukončeno a šestnáct jich je stále aktivních. Všechny mise a operace se doposud týkaly tří světadílů (Evropa, Afrika, Asie) (European external action service, 2016). V Tab. 4.1 jsou uvedeny všechny mise a operace SBOP EU od roku 2003 do roku 2016.

Tab. 4.1 Přehled všech realizovaných misí SBOP

Probíhající mise	Ukončené mise
EU operace v Bosně a Hercegovině (Althea)	EU operace v Bosně a Hercegovině (EUPM/BiH)
EU operace v Somálsku (EU NAVFOR Somalia)	EU operace v Makedonii (Concordia)
EU operace na Ukrajině (EUAM Ukraine)	EU operace v Afghánistánu (EUPOL Afghanistan)
EU operace v Libii (EUBAM Libya)	EU operace v Makedonii (EUPOL PROXIMA)
EU operace v Moldávii a na Ukrajině (EUBAN Moldova and Ukraine)	EU operace v Makedonii (EUPAT)
EU operace v oblasti hranic Egypta a pásma Gazy (EUBAM Rafah)	EU operace v Guine – Bissau (EU SSR Guinea – Bissau)
EU operace v Somálsku (EUCAP Somalia)	EU operace v Čadu a Středoafrické republice (EUFOR Tchad/RCA)
EU operace v Mali (EUCAP Sahel Mali)	EU operace v Gruzii (EUJUST THEMIS)
EU operace v Nigeru (EUCAP Sahel Niger)	EU operace v Iráku (EUJUST LEX)
EU operace v Kosovu (EULEX Kosovo)	EU operace v Jižním Súdánu (EUAVSEC South Sudan)
EU operace v Gruzii (EUMM Georgia)	EU operace ve Středoafrické republice (EUMAM RCA)
EU operace ve Středomoří (EUNAVFOR MED)	EU operace v Demokratické republice Kongo (Artemis)
EU operace v Palestině (EUPOL COPPS/Palestinian Territories)	EU operace v Demokratické republice Kongo (EUPOL RD CONGO)
EU operace ve Středoafrické republice (EUTM RCA)	EU operace v Demokratické republice Kongo (EUSEC RD CONGO)
EU operace v Somálsku (EUTM Somalia)	EU operace v Kinshase (DRK) (EUPOL Kinshasa (DRC))
EU operace v Mali (EUTM – Mali)	EU operace v DRK (EUFOR RD CONGO)
	EU operace ve Středoafrické republice (EUFOR RCA)
	EU operace v Acehu v Indonésii (AMM)

Zdroj: European external action service, 2016

Následující řádky jsou zaměřeny na rozbor vybraných vojenských misí SBOP Evropské unie.

4.2.1. Concordia

Dne 17. března 2003 Severoatlantická rada rozhodla o ukončení operace Allied Harmony v bývalé jugoslávské republice Makedonii (FYROM) s tím, že operaci pojmenovanou Concordia v Makedonii převezme Evropská unie – EUFOR. Toto rozhodnutí představuje důležitý mezník v rozvoji strategického partnerství mezi NATO a EU. Klíčovým bodem pro převzetí mise bylo spuštění programu Berlín plus. Role NATO v Makedonii tímto předáním operace do rukou EU neskončila, ale zavázalo se pomáhat Makedonii s integrací do euroatlantických struktur. Za tímto účelem NATO udržovalo civilního a vojenského zástupce v hlavním městě Skopje, kteří budou i nadále pomáhat orgánům při vývoji reformy bezpečnostního sektoru (NATO, 2003).

Operace Concordia probíhala od 1. dubna do 15. prosince 2003 a stala se tak vůbec první vojenskou misí prováděnou Evropskou unií v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky a spolupráce s NATO. Síly EUFOR tvořilo více než 400 příslušníků ozbrojených sil z celkem 26 zemí:

- členské země EU: Belgie, Francie, Finsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Německo, Španělsko, Švédsko a Velká Británie,
- nečlenské země EU, členové NATO: Česká Republika, Island, Maďarsko, Norsko, Polsko a Turecko,
- Státy mimo obě organizace: Estonsko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

Úlohu vedoucí země převzala Francie, která do sil EUFOR vyslala 180 příslušníků svých ozbrojených sil. Operačním velitelem operace byl jmenován admirál Rainer Feirst, zástupce vrchního velitele spojeneckých sil NATO v Evropě (DSACEUR), který byl zároveň odpovědný za koordinaci sil EUFOR se strukturami a jednotkami NATO. Hlavním velitelem mise byl do 30. září 2003 francouzský generálmajor Pierre Maral, kterého v období od 1. října do 15. prosince 2003 vystřídal portugalský generálmajor Luis Nelson Ferreira dos Santos.

Hlavním cílem sil EUFOR v operaci Concordia bylo demonstrování nadnárodní vojenské přítomnosti, jejíž pomoci přispívaly k zachování stability a bezpečnosti v oblastech bývalé krize. Vojenské síly EUFOR tak přispívaly k obnově důvěry mezi etnickými skupinami, zabezpečovaly stálý přehled o celkové bezpečnostní situaci v zemi a přispívaly k zajištění bezpečnosti příslušníků mezinárodních organizací, kteří v zemi působili (Mise.army, 2017).

Operace Concordia původně počítala v rámci společného rozpočtu se 4.7 miliony euro, ale později došlo k navýšení rozpočtu na 6.2 milionů euro. Z hlediska rozdělení rozpočtu, členské státy EU musely zaplatit 84.5 % společných nákladů na operaci a zbylých 15.5 % nákladů nesli účastníci operace stojící mimo členství v Evropské unii (Europarl.europa, 2009).

4.2.2. Althea

Vojenská operace Althea patří mezi stále probíhající operace a byla zahájena dne 2. prosince 2004 na území Bosny a Hercegoviny poté, co došlo k rozhodnutí, že Evropská unie převezme již stávající misi NATO nazvanou SFOR (Stabilisation Forces). Na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN bylo Evropské unii povoleno rozmístit síly EUFOR v Bosně a Hercegovině, kdy původním záměrem bylo vyslat 7 000 vojáků s cílem přispět k bezpečnému prostředí na území daného státu na základě **Daytonské dohody pro mír** v Bosně a Hercegovině. Mise Althea patří mezi mise, při kterých je využíváno prostředků a kapacit NATO v rámci ujednání Berlín plus. S ohledem na vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině, byla operace Althea celkem čtyřikrát aktualizována, naposled v září 2012 (Shape.nato, 2014).

Základní rozhodnutí v rámci provozu operace přijala Rada Evropské unie, která také rozhodla o zahájení operace schválením operačního plánu a pravidel zapojení (ROE). Pod vedením Rady EU vykonává Politický a bezpečnostní výbor politickou kontrolu a strategické řízení operace. Rada EU také disponuje rozhodovací pravomocí, co se týká otázek cílů operace či ukončení vojenské mise. Velení celé operace spadá pod Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě (SHAPE) a velitelem celé operace je generál Sir James Rupert, který vykonává funkci DSACEUR. Velitelem vojenských sil EUFOR je pak generálmajor Anton Waldner.

Mezi hlavní cíle operace Althea patří:

- budování kapacit a podpora odborné přípravy pro AFBiH (Armed Forces of Bosnia and Herzegovina),
- v rámci prevence i nadále naplňovat odpovědnost za plnění úloh, které jsou stanoveny v Daytonské dohodě pro mír,
- podpořit úsilí o zachování bezpečného a jistého prostředí v Bosně a Hercegovině.

Na operaci Althea se doposud podílelo 19 zemí: Albánie, Rakousko, Bulharsko, Chile, Česká republika, Finsko, Makedonie, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švýcarsko, Turecko a Velká Británie (Euforbih, 2016).

Z hlediska aktuálního hodnocení operace Althea jsou níže vypsány úspěchy, kterých bylo dosaženo v roce 2016:

- v rámci programu budování kapacit a výcviku (Capacity Building & Training programme) bylo vycvičeno 1 900 členů AFBiH,
- jedenáct jednotek AFBiH bylo prohlášeno za schopné pohotovosti,
- byl implementován plán tzv. muničních zbraní a výbušnin (Ammunition Weapons and Explosive Masterplan),
- došlo k zneškodnění 2 626 tun munice,
- 10 členů AFBiH získalo certifikát instruktora pro demontáž a delaboraci přebytku a zastaralé munice,
- nedošlo k žádnému úmrtí mezi členy mezinárodního společenství a pracovníky EUFOR (Euforbih, 2017).

Z hlediska financování operace Althea, byly společné náklady vyčísleny na 10,2 milionů euro. Ty jsou hrazeny z příspěvků členských států EU, které se odvíjí od výše hrubého domácího produktu dané členské země (European external action service, 2014).

4.2.3. Artemis

Operace Artemis byla první samostatnou vojenskou misí Evropské unie bez využití prostředků, kapacit a schopností NATO a byla zahájena 12. června 2003 v oblasti města Bunia v Demokratické republice Kongo a úspěšně dokončená dne 15. září 2003. Evropská unie zahájila operaci na základě žádosti generálního tajemníka OSN Kofiho Annana o poskytnutí vojenské pomoci mírovým silám OSN MONUC (Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo). V důsledku nekončících nepokojů v Kongu vyzval generální tajemník OSN Radu bezpečnosti OSN, aby s odvoláním na článek VII Charty OSN schválila okamžité, ale jen dočasné nasazení vysoce vycvičených a dobře vyzbrojených a technicky vybavených ozbrojených sil do oblasti města Bunia, pod vedením některého z členských států Rady bezpečnosti OSN. Generální tajemník OSN přímo oslovil francouzského prezidenta Jacquesa Chiraca, který vyjádřil ochotu Francie poslat ozbrojené síly na toto území. Kladná odpověď Francie tak otevřela cestu pro zahájení první samostatné operace vedené Evropskou unií mimo evropský kontinent pod názvem Artemis. Francie byla pověřena velením operace a byla hlavním přispěvatelem vojenských sil a prostředků. Mezi další zúčastněné státy patřily: Rakousko, Belgie, Brazílie, Kanada, Kypr, Německo, Řecko,

Maďarsko, Irsko, Itálie, Holandsko, Portugalsko, Jižní Afrika, Španělsko, Švédsko a Velká Británie (Vojenské rozhledy, 2007).

Operace Artemis byla první vojenskou operací EU s autonomním velením a řízením, čímž se zásadně liší od předchozí uskutečněné operace Concordia. Při vedení operace Concordia spadal systém velení pod SHAPE, zatímco při operaci Artemis nebyly využity prostředky a síly NATO. Francie jako hlavní stát poskytla operační velitelství pro řízení mise a většinu personálu včetně operačního velitele, kterým byl jmenován generálmajor Bruno Marc Veneux, a také velitele sil, brigádního generála Jean – Paul Thoniera. V Tab. 4.2 je srovnání operací Concordia a Artemis z pohledu velení a řízení jednotlivých operací (Vojenské rozhledy, 2007).

Tab. 4.2 Srovnání operací Concordia a Artemis

Systém velení a řízení	
Operace EU	
Concordia	Artemis
kombinovaný	autonomní
velení, řízení a plánování poskytnuto	
NATO – SHAPE	EU – členské státy
Operace pod velením	
DSACEUR	EU OpCdr ²¹

Zdroj: Vojenské rozhledy, 2007; vlastní zpracování

Cílem operace Artemis bylo dle Rady bezpečnosti OSN stabilizace bezpečnostních podmínek a zlepšení humanitární situace ve městě Bunia, zajištění místního letiště, dvou tamních uprchlických táborů a utečenců. Také pokud by to situace vyžadovala, měly mezinárodní vojenské síly zajistit bezpečnost civilní populace, personálu OSN a pracovníků humanitárních organizací (Natoaktual, 2006).

Podle schválení Společné akce byl stanoven společný finanční rozpočet ve výši 7 milionů euro. V rámci finančního uspořádání operace byla tato částka účtována členských zemím a řízená prostřednictvím finančního mechanismu (Europarl,europa, 2009).

4.2.4. EU NAVFOR Somalia (operace Atalanta)

V poslední dekádě se dostávalo značné pozornosti novému fenoménu, kterým bylo somálské pirátství. Příčinou vzniku somálského pirátství byl nelegální rybolov v somálských vodách, kterému však místní rybáři nemohli zabránit. Za vidinou velkého zisku, se z této původní obrany somálských rybářů se vyvinul organizovaný zločin pirátství a docházelo k útokům

²¹ The Operation Commander

na veškerá plavidla. První útoky zůstaly mezinárodním společenstvím bez povšimnutí, avšak k obratu došlo v roce 2008, kdy byly napadeny mediálně známé cíle, jakými byly např. obří ropný tanker Sirius Star ze Saudské Arábie nebo ukrajinská loď převážející ruské tanky. Po těchto útocích se do řešení problémů zapojila nejen Evropská unie, ale i NATO, OSN a další státy, jako USA, Čína nebo Indie. Z hlediska zapojení mnoha aktérů při boji s piráctvím se jedná o největší uskutečněnou operaci (Mezinárodní vztahy, 2011).

Operace **Atalanta** byla tak přímou reakcí ze strany Evropské unie na vznik nového organizovaného zločinu pirátství a k jejímu zahájení došlo v prosinci 2008 v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN a mezinárodního práva. V rámci operace se Evropská unie snaží:

- chránit plavidla Světového potravinového programu (WFP), Africké unie při misi v Somálsku a další zranitelná plavidla,
- odrazovat a narušovat ozbrojené loupeže na moři,
- monitorovat rybolovné aktivity u pobřeží Somálska,
- podporovat mezinárodní organizace, které pracují na posílení bezpečnosti námořní dopravy (Eunavfor, 2017).

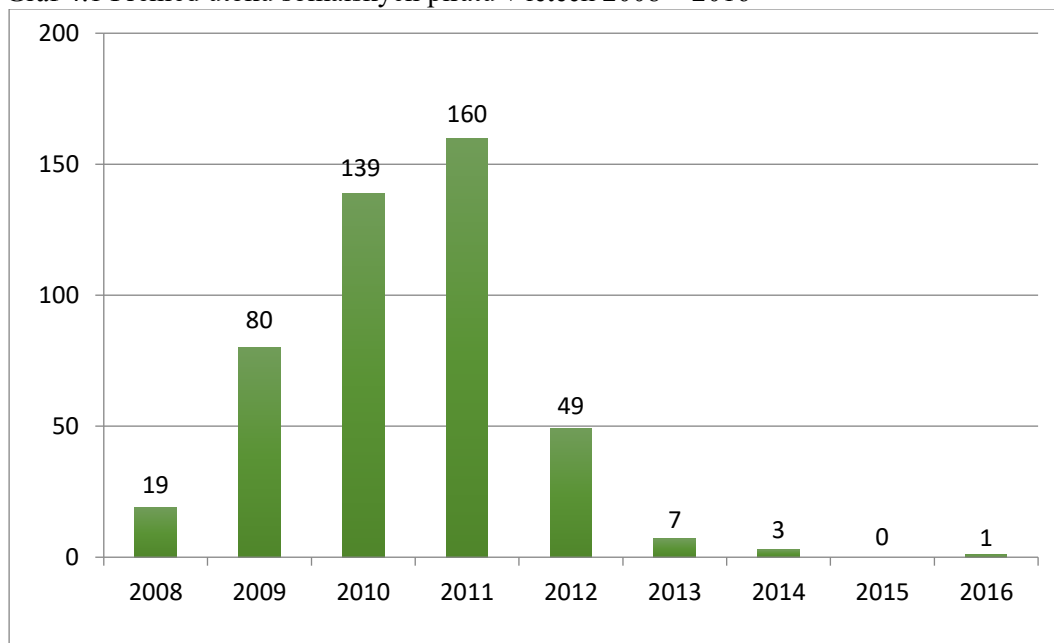
Jak již bylo zmíněno, Evropská unie v rámci SBOP nebyla jedinou bezpečnostní složkou podílející se na zlepšení bezpečnosti u somálských břehů. Od roku 2008, na žádost Organizace spojených národů, NATO začalo podporovat mezinárodní úsilí v boji proti somálskému pirátství v Adenském zálivu. V srpnu 2009 tak NATO zahájilo svou vlastní protipirátskou operaci, pod názvem Operace Ocean Shield, která pomohla odradit a narušit pirátské útoky, čímž zároveň přispěla ke zvýšení celkové bezpečnosti v tomto regionu.

V důsledku snížení počtu pirátských útoků od roku 2012, NATO operaci Ocean Shield ukončilo v prosinci 2016, avšak NATO stále participuje na boji proti pirátství tím, že udržuje úzké vazby s jinými organizacemi, zejména Evropskou unií (NATO, 2016).

Somálské pirátství bylo na „vrcholu“ v roce 2011, kdy pod rukama pirátů bylo drženo 736 rukojmích a 32 lodí. Z tohoto pohledu byla operace Atalanta nadmíru úspěšná, kdy Evropská unie ve spolupráci se svými partnery dokázala do roku 2016 eliminovat počet rukojmích a lodí na nulu (Eunavfor, 2017).

Dalším úspěchem Evropské unie, NATO a jejich protipirátských partnerů byla eliminace pirátských útoků, jak dokazuje následující Graf 4.1.

Graf 4.1 Přehled útoků somálských pirátů v letech 2008 – 2016

Zdroj: Statista, 2017; vlastní zpracování

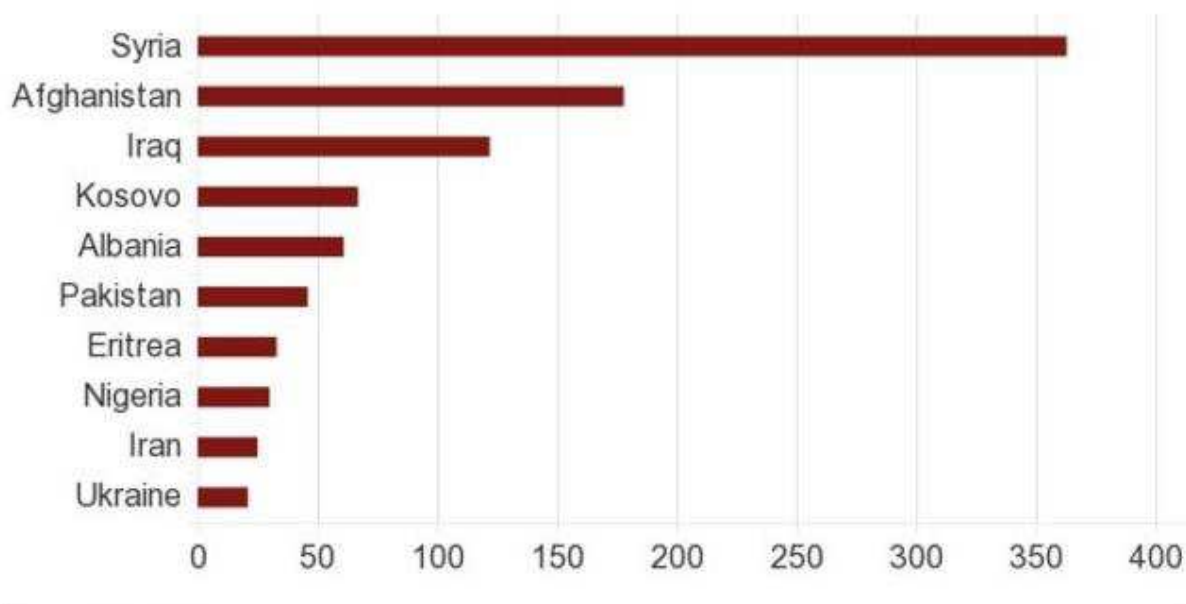
Přestože bylo dosaženo významného úspěchu v rámci operace Atalanta, došlo k prodloužení mandátu unijní operace u somálského pobřeží až do konce roku 2018. Z hlediska finančních prostředků bylo na operaci v období 2017 – 2018 vyčleněno 11 milionů euro (Euroskop, 2016).

4.2.5. EUNAVFOR MED (operace Sophia)

V současnosti jednu z největších hrozeb evropského kontinentu představuje nelegální migrace. Je nutno připomenout, že migrace osob na starý kontinent probíhá již dlouhé desítky let, ale větší nárůst přistěhovalců je spojován s Arabským jarem (2011) a následnými válečnými konflikty v oblasti Sýrie či Libyi, což vedlo ke vzniku **migrační a uprchlické krize**, která naplno propukla na začátku roku 2015 (Euractiv, 2015).

Jak ukazuje následující Obr. 4.1, v roce 2015 bylo nejvíce žadatelů o azyl v Evropské unii ze **Sýrie** vinou nestabilní vlády Bašára al – Asada a probíhající války na území Sýrie. Probíhající násilí na území Afghánistánu či Iráku nebo chudoba v Kosovu měly za následek migraci obyvatel těchto států na území Evropské unie s cílem najít bezpečnější prostředí pro život. V obrázku 4.1 je výčet deseti národů, které v roce 2015 nejvíce žádaly o azyl v EU.

Obr. 4.1 Top 10 národů, které v roce 2015 žádaly o azyl v EU

Zdroj: BBC, 2016

Této migrační krizi dokázal naplno využít tzv. Islámský stát (ISIS²²). Jelikož do Evropské unie prchá mnoho obyvatel ze Sýrie a dalších zemí před válkou, jsou v řadách těchto uprchlíků také bojovníci ISIS. Tito bojovníci již několikrát uskutečnili teroristické útoky, jako např. v Bruselu, Paříži či Berlíně. Bohužel tyto teroristické útoky silně podkopávají důvěryhodnost Evropské unie, jelikož se nepodařilo v rámci migrační politiky EU ohlídat vnější hranice EU a zabránit tak těmto útokům. Zejména z tohoto důvodu se čím dál více dostávají do povědomí obyvatel jednotlivých zemí v rámci politické sféry populistické strany, které jsou jasně protimigrační a ve většině případů volají po vystoupení daného členského státu z Evropské unie.

Jednou z reakcí na migrační a uprchlickou krizi ze strany Evropské unie bylo zahájení operace EUNAVFOR MED, která je zatím poslední zahájenou misí v rámci SBOP. Hlavním úkolem operace Sophia bylo identifikovat, zachytávat a likvidovat plavidla, která čelila podezření z obchodování s lidmi či převádění nelegálních migrantů na území Evropské unie. Cílem této operace bylo tedy rozbít operační model převaděčů a obchodníků s lidmi ve Středomoří. V červnu 2016 došlo k prodloužení mandátu operace do 27. července 2017, přičemž provoz operace Sophia byl posílen přidáním dvou úkolů:

- výcvik pobřežní stráže a námořnictva Libye,

²² Islámský stát v Iráku a Sýrii

- přispívání k provádění zbrojního embarga OSN na volném moři u pobřeží Libye (European external action service, 2016).

V současnosti se po krizových migračních trasách v rámci operace Sophia pohybuje 7 lodí (1 italská lehká letadlová loď, 1 britský torpédoborec, 1 německá pomocná loď, 1 britská průzkumná loď, 1 španělská fregata, 1 německá vyhledávací loď, 1 francouzská fregata). Rozpočet na operaci Sophia byl vyčleněn ve výši 11,82 milionů euro, přičemž na období od 28. července 2016 do 27. července 2017 je k dispozici 6,7 milionů euro (European external action service, 2016).

Reakce NATO na uprchlickou krizi

Jak již bylo zmíněno, uprchlická krize naplno vypukla v roce 2015, přičemž Severoatlantická aliance se začala angažovat až 11. února 2016 na návrh Německa, Turecka a Řecka. Tímto krokem se rozhodla zapojit do mezinárodního úsilí v boji s nelegální migrací a pomoci tak Evropské unii při řešení této krize.

Do mise v Egejském moři bylo nasazeno pět plavidel Aliance ze **Stále námořní skupiny** (Standing Maritime Group).

1. FGS Bonn (Německo).
2. TCG Barbaros (Turecko).
3. ITS Libeccio (Itálie).
4. HS Salamis (Řecko).
5. HMCS Fredericton (Kanada).

Tato flotila lodí operuje v teritoriálních vodách Řecka a Turecka a poskytují informace pobřežním hlídkám a úřadům v Řecku a Turecku. Důležitá je také spolupráce s agenturou **Fortex**, která zajišťuje ochranu vnějších hranic Evropské unie (Natoaktual, 2016).

4.3. Ukrajinská krize

V roce 2014 došlo na území Ukrajiny k událostem, které výrazně ovlivnily geopolitickou i světovou bezpečnostní situaci. Ukrajinské krizi předcházel summit, který se uskutečnil 29. listopadu 2013 ve Vilniusu a na kterém padlo rozhodnutí prezidenta **Viktora Janukovyče** nepodepsat **asociační dohodu** s Evropskou unií. Jelikož občané Ukrajiny trvali na proevropském směřování své země, spustilo toto rozhodnutí vlnu protestů a demonstrací, které přerostly v rozsáhlý odpor vůči prezidentovi a jeho režimu. Události dalších měsíců nabraly rychlý spád. V lednu 2014 došlo na kyjevském Majdanu ke střetům s policejními

oddíly Berkut, načež rezignovala vláda dosavadního premiéra Mykoly Azarova a Ukrajina začala směřovat k výrazným politickým změnám. O měsíc později už měly události na Majdanu krvavý charakter, když byli proti demonstrantům nasazení odstřelovači a v Kyjevě vznikla nová prozatímní vláda pod vedením Arsenije Jaceňuka (Euractiv, 2014).

Anexe Krymu Ruskou federací

Krymská oblast byla již ve 20. století předmětem sporů, zdali Krym náleží Rusku či Ukrajině. V říjnu roku 1921 se Krymská autonomní socialistická republika stala součástí Ruské sovětské federativní socialistické republiky. Tento stav vydržel až do února 1954, kdy tehdejší nejvyšší představitel SSSR Nikita Chruščov převedl území Krymu do Ukrajinské sovětské federativní republiky. Tento převod Krymu však provázely určité nejasnosti a zdál se nelegitimní, protože obyvatelé Krymu neměli možnost vyjádřit svůj názor v referendu. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 bylo v celoukrajinském referendu odsouhlaseno, že se Krym stal autonomní republikou v rámci Ukrajiny (Politika a společnost, 2016).

V důsledku politické nestability, protestů a demonstrací na Ukrajině, podniklo Rusko kroky vojenského i nevojenského charakteru k získání kontroly nad Krymem. Dne 26. února 2014 došlo v Simferopoli, hlavním městě Krymu, k proruským protestům a o den později došlo k obsazení krymských vládních budov skupinami maskovaných ozbrojenců a následně k jmenování Sergeje Aksyonova, poslance a lídra Ruské jednoty, předsedou vlády. 28. února pak neoznačené vojenské jednotky obsadily strategické cíle krymského poloostrova (vojenská zařízení, letiště, mediální stanice) a zablokovaly dopravní tepny mezi Krymem a Ukrajinou. Přestože Vladimir Putin popíral příslušnost vojenských jednotek k ruskému armádnímu sboru, bylo později potvrzeno, že se skutečně jednalo o jednotky ruské armády. 17. března se uskutečnilo referendum o připojení Krymu k Ruské federaci, načež bezmála 96 % hlasujících toto připojení odsouhlasilo a o den později došlo k formálnímu začlenění Krymu do Ruské federace. Západní svět tuto anexi Krymu uznal jako nezákonnou z důvodu porušení mnoha multilaterálních dohod a dohod chránících teritoriální integritu Ukrajiny (Charta OSN, Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, protokol k ustanovujícímu prohlášení Společenství nezávislých států, Smlouva o přátelství, spolupráci a partnerství mezi Ukrajinou a Ruskou federací). Západní státy (USA, EU, Austrálie, Nový Zéland, Kanada) tak v důsledku narušení teritoriální integrity uvalily na Rusko sankce, které měly na Rusko politický i finanční dopad (Politik a společnost, 2016).

Reakce NATO na dění na Ukrajině

Všechna opatření, na kterých se NATO po Anexi Krymu dohodlo, byla navržena a schválena na **summitu ve Walesu**, který se uskutečnil 4. – 5. září 2014.

Přímým opatřením v důsledku Anexe Krymu bylo zřízení nových velitelských center podél celé východní hranice Severoatlantické aliance. Tyto velitelská centra označována NFIU (NATO Force Integration Unit) byla zřízena v Litvě, Lotyšsku, Estonsku, Polsku, Rumunsku a Bulharsku a mají hrát klíčovou roli při plánování, cvičení a v pomoci i s případným vyztužením obrany v případě ohrožení hostitelské země. Cílem je tedy koordinovat nasazení jednotek rychlé reakce, které by v případě krize přispěchaly zemím na pomoc. Každé toto velitelství má zhruba 40 lidí, přičemž polovinu personálu tvoří zástupci dané země (Natoaktual, 2015).

Další bodem a opatřením, kterým se zabýval summit ve Walesu s ohledem na situaci na Ukrajině, bylo zvýšení kapacity Sil rychlé reakce NATO. Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg uvedl, že dojde ke vzniku nových jednotek (5 000 vojáků) s velmi rychlou reakční dobou. Tyto jednotky budou schopny zasáhnout během 48 hodin. Společně se vznikem nových jednotek se Severoatlantické aliance rozhodla zvýšit počty již existujících sil rychlé reakce z 13 000 na zhruba 30 000 vojáků (Česká televize, 2015).

Reakce EU na dění na Ukrajině

Evropská unie stejně jako NATO či další státy uznaly anexi Krymu jako nelegitimní a v reakci na to zavádí omezující opatření. Z hlediska diplomatických vztahů došlo ke zrušení summitu EU – Rusko a členské země EU se rozhodly nepořádat pravidelné bilaterální summity. Od vzniku ukrajinské krize také došlo k vyřazení Ruska ze summitů G8 a v současnosti probíhají pouze summity G7. Členské státy Evropské unie jsou také názoru, že by Rusku měla být pozastavena přístupová jednání k Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a k Mezinárodní energetické agentuře (Consilium.europa, 2017).

Další opatření, která byla přijatá Evropskou unií a dalšími státy (USA, Kanada, Austrálie, Japonsko, Norsko, Švýcarsko) se týkala zmrazení vkladů a zákazu vstupu na území EU konkrétních fyzických a poté i právnických osob. V červenci 2014 přišla další fáze sankcí v podobě přístupu na finanční trhy určitých ruských subjektů a obchodů ve vybraných sektorech. Evropská unie tak přijala zákaz obchodování s akcemi, dluhopisy a cennými papíry s dobou splatností delší než 90 dní (později byla doba splatnosti upravena na 30 dní).

Dalším postupem bylo vyhlášení embarga na vývoz a dovoz zbraní a materiálu, který souvisí se zbrojním průmyslem z a do Ruska (Business info, 2015).

Evropská unie také přijala několik rozhodnutí a vydala omezující opatření vůči Krymu a zakázala:

- dovážet zboží a výrobky z Krymu,
- investice na Krymu,
- poskytovat turistické služby,
- vyvážet zboží a technologie na Krym, které jsou určené do oblasti dopravy, telekomunikací, energetiky, vyhledávání, průzkumu a těžby ropy, zemního plynu a nerostných surovin,
- technickou a finanční pomoc, zprostředkovatelské, stavební nebo inženýrské služby související s výše uvedenými odvětvími (Business info, 2015).

EUAM Ukraine

Evropská unie v reakci na zhoršující se bezpečnostní situaci na Ukrajině rozhodla o zahájení své operace v rámci SBOP. Poradní mise Evropské unie EUAM Ukraine byla zahájena dne 1. prosince 2014 v návaznosti na demonstrace v Kyjevě, anexi Krymu a celkově špatnou bezpečnostní situaci na Ukrajině. Cílem operace EUAM Ukraine je podporovat ukrajinské orgány s cílem dosáhnout reformy civilního bezpečnostního sektoru prostřednictvím strategického poradenství a praktické podpory. Mandát zahrnuje tři oblasti činností:

- strategické poradenství v oblasti reformy civilního bezpečnostního sektoru,
- podporovat realizaci reformy prostřednictvím rad, školení a projektů,
- spolupráce a koordinace za účelem zajištění, že reformy byly koordinovány ukrajinskými a mezinárodními činiteli.

V rámci operace EUAM bylo stanoveno pět priorit, kterých má být dosaženo.

1. Vymezení kompetencí – týká se dělby práce a odpovědnosti jednotlivých agentur v rámci civilního bezpečnostního sektoru.
2. Policejní služba veřejnosti – jde o vytváření vzájemné důvěry mezi policejními složkami a obyvatelstvem prostřednictvím přímé interakce a dialogu.
3. Veřejný pořádek – jde o zajištění veřejného pořádku státními orgány tak, že udržují mír a právo na shromažďování v souladu s mezinárodními normami v oblasti lidských

práv. Policejní složky pak mají zajistit veřejný pořádek při shromáždění velkého davu lidí (fotbalová utkání, společenské akce, demonstrace).

4. Vyšetřování trestné činnosti – jde o posílení schopnosti státu při boji proti trestné činnosti a korupce, protože vyšetřování zločinu při respektování lidských práv buduje důvěru veřejnosti a přispívá k posilování demokratického systému.

Řízení lidských zdrojů – jedná se o řízení lidských zdrojů v civilním bezpečnostním sektoru, kdy je kladen důraz na výběr kvalitního a dobře vybaveného personálu bezpečnostních agentur (Euam – ukraine, 2015).

4.4. Postoj EU a NATO k současným hrozbám

Společná spolupráce Evropské unie a Severoatlantické aliance je a bude do budoucna klíčová, pokud v rámci celosvětové bezpečnosti budou i nadále existovat současné hrozby nebo hrozby nově vzniklé.

V souvislosti s migrační krizí je důležité podle slov Vysoké představitelky EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku **Federici Mogheriniové** dosáhnout úspěchů v operaci Sophia, prostřednictvím budování kapacit orgánů Libye a výcviku libyjských pobřežních hlídek. Také připustila, že Evropská unie bude během několika měsíců připravena poskytnout v rámci migrační krize své lodě libyjským pobřežním hlídkám, což by posílilo úsilí při boji s nelegální migrací. Federica Mogherini také zmiňuje důležitost spolupráce se svými partnery (Niger, Čad, Mali) při boji s migrací, terorismem či pašováním zbraní (European external action service, 2017).

Stejný postoj zaujímá Evropská unie i Severoatlantická aliance vůči tzv. **hybridní válce** ze strany Ruska. Hybridní válkou lze označit kombinaci vojenských i nevojenských prostředků včetně kybernetických útoků, psychologických operací, propagandy, ekonomických sankcí, embarg, kriminálních i teroristických aktivit. Za názorný příklad hybridní války lze považovat anexe Krymu Ruskem. V současnosti se do povědomí dostává případ Finska, které zaznamenalo opakované ovlivňování informací ze strany Ruska, a je tak nutno čelit tomuto způsobu boje. Finská vláda vyjádřila své znepokojení nad „sílicí propagandistickou kampaní“ ze strany Kremlu kvůli posilování spolupráce s NATO. V reakci na tyto události, se Finsko rozhodlo otevřít specializované centrum, které by mělo sdružovat síť expertů a pomáhat tak při boji s hybridními způsoby boje. Evropská unie i NATO slíbila plnou podporu novému centru proti tomuto typu boje, protože hybridní válka stírá hranici mezi válkou a mírem (Idnes, 2017).

Jednou z hrozeb, která byla pouze lehce zmíněna, avšak v poslední době stále více skloňována na poli mezinárodní bezpečnosti v souvislosti s hybridní válkou, je **kybernetický útok**. Na tento problém reagoval **Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg**, který uvedl, že kybernetický útok může být v budoucnu důvodem k aktivování článku 5, čímž by došlo ke kolektivní obraně celé Severoatlantické aliance. Stoltenberg podotkl, že kyberprostor je stejné operační prostředí srovnatelné se vzdušným prostorem, mořem či zemí a mnoho aktuálních konfliktů má kybernetickou dimenzi a je důležité proti této hrozbě budovat obranné prvky i v rámci spolupráce s Evropskou unií, která kyberkriminalitu zmiňuje ve svém aktuálním Evropském programu pro bezpečnost a vnímá ji jako vážnou hrozbu pro mezinárodní bezpečnost. Jedním z nejznámějších kybernetických útoků, který trval zhruba rok, byl útok údajných ruských agentů na počítačovou síť americké Demokratické strany, čímž získali citlivé údaje a informace včetně informací o současném prezidentovi Donaldu Trumpovi (Hospodářské noviny, 2016).

5. Závěr

Vzájemná spolupráce mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí na poli světové bezpečnosti je s ohledem na aktuální krize a konflikty klíčová. Strategické vztahy mezi oběma organizacemi v oblasti vojenské spolupráce jsou v současné době do určité míry zakotveny v rámci mechanismu Berlín plus, viz subkapitola 4.1. Je však nutné si uvědomit, že Evropská unie je organizací zejména hospodářsko – politickou a společná bezpečnostní a obranná politika je vnímána pouze jako její součást, byť v poslední době s ohledem na aktuální dění, velmi významná. Naopak Severoatlantická aliance je čistě bezpečnostní organizací, která vznikla s cílem poskytnout a zajistit bezpečnost svým členským zemím a jinou integraci než bezpečnostního charakteru nemá Aliance v úmyslu řešit.

Navzdory zhoršujícímu se bezpečnostnímu prostředí je důležité, aby oba mezinárodní aktéři nepodléhali uspokojení z dosažených výsledků vzájemné spolupráce, a pokračovali v mnohém větším úsilí při řešení krizových situací a konfliktů. V souvislosti s dosaženými úspěchy lze například zmínit vzájemnou spolupráci při eliminaci útoků somálských pirátů (viz Graf 4.1).

První společnou operací v rámci mechanismu Berlín plus byla operace Concordia. Jelikož byl Makedonii udělen v roce 2003 status kandidátské země EU, rozhodla se Unie zapojit společně s NATO do řešení krize v Makedonii, kde se podařilo společnými silami přispět ke stabilitě a bezpečnosti v problémových oblastech. Po úspěšné operaci v Makedonii, zůstával i nadále Balkánský poloostrov pro EU a NATO prioritní oblastí. Evropská unie a NATO již od konce roku 2004 spolupracují na dosažení míru a zachování bezpečného prostředí na území Bosny a Hercegoviny v rámci operace Althea. Za úspěch lze považovat to, že jen v roce 2016 bylo v rámci operace Althea vycvičeno 1 900 členů armádních sil Bosny a Hercegoviny a 11 vojenských jednotek dosáhlo statusu schopného pohotovosti, čímž výrazně přispívají k zajištění bezpečnosti v Bosně a Hercegovině, viz subkapitola 4.2.2.

V současné době se Evropa potýká s problémem vysokého přílivu nelegálních migrantů, přičemž tento zdánlivě nenápadný problém vyústil v roce 2015 v nekontrolovatelnou migrační a uprchlickou krizi. Jak uvádí Obr. 4.2, nejvíce nelegálních přistěhovalců pochází ze Sýrie, Afghánistánu a Iráku. Avšak tito migranti mají ve svých řadách členy tzv. Islámského státu, kteří jsou kromě plánování a uskutečnění teroristických útoků zodpovědní také za radikalizaci mladých lidí, s cílem tyto obyvatele EU naverbovat do svých řad. Podle slov Vysoké představitelky pro zahraniční a bezpečnostní politiku Federici

Mogheriniové si je Evropská unie vědoma problémů a důsledků této migrační krize a je proto podstatné dosáhnout vytoužených cílů v rámci operace Sophia, která je přímou reakcí na migrační a uprchlickou krizi v oblasti Středomoří, viz subkapitola 4.2.5. Severoatlantická aliance se na řešení migrační krize začala podílet o rok později prostřednictvím nasazení pěti průzkumných lodí. Bohužel v rámci migrační krize zatím nebylo dosaženo větších společných úspěchů, protože NATO není kompetentní k ochraně vnějších hranic EU.

Podle slov Generálního tajemníka NATO Jense Stoltenberga čelí Evropa hrozbám a silnému nátlaku ze strany Ruska od doby, kdy proběhla anexe Krymu formou tzv. hybridní války. Jak je uvedeno v subkapitole 4.4, představuje hybridní válka způsob boje s cílem destabilizace společnosti, která povede k vyvolání krize a následnému převzetí kontroly nad daným územím. Je tedy důležité, aby Evropská unie a Severoatlantická aliance přijímaly v budoucnu důležitá opatření, která by zabránila snahám Ruska v dosažení většího geopolitického vlivu a nedocházelo tak ke krizím, které vedou nelegální cestou ke ztrátě vlastní integrity, jako k tomu došlo v případě Ukrajiny, viz subkapitola 4.3.

Jak již bylo řečeno, NATO a Evropská unie jsou rozdílnými organizacemi a v rámci vzájemné spolupráce v bezpečnostní oblasti dosáhly určitých hmatatelných výsledků. Otázka další oboustranné spolupráce však bude závislá nejen na charakteru a samozřejmě úspěchu případných společných misí (EU je specializovaná spíše na policejní/civilní mise a mise vojenského charakteru menšího rozsahu), ale i na rozvoji samotné koncepce Společné bezpečnostní a obranné politiky EU, především pak na často diskutované koncepci výstavby „Evropské armády“.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

- [1] ANDĚL, Petr. Rozšířením NATO ke globálnímu vládnutí: americký pohled na vstup České republiky, Polska a Maďarska do aliance. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2004-6.
- [2] EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4.
- [3] EU a RADA EVROPSKÉ UNIE. Evropská bezpečnostní strategie: bezpečná Evropa v lepším světě. Lucemburk: EUR-OP, 2009. ISBN 9789282424162.
- [4] FIDLER, Jiří a Petr MAREŠ. Dějiny NATO. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0.
- [5] FOJTÍKOVÁ, Lenka a kol. Postavení Evropské unie v podmínkách globalizované světové ekonomiky. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2014. ISBN 978-80-248-3333-0.
- [6] HAD, Miloslav a Bohumil PIKNA. Druhý a třetí pilíř Evropské unie. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2001. ISBN 80-86345-06-8.
- [7] KAŠÍK, Václav. NATO: bezpečnost pro Evropu. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1997. ISBN 80-86049-08-6.
- [8] KAVAN, Štěpán a kol. Bezpečnost společnosti v podmínkách Evropské unie. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-72-9.
- [9] LUŇÁK, Petr. Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce. Praha: Libri, 1997. Historická řada (Libri). ISBN 80-85983-29-x.
- [10] MERLINGEN, Michael. EU security policy: what it is, how it works, why it matters. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers, 2012. ISBN 978-1-58826-774-0.
- [11] NATO handbook. Brussels: NATO Office of Information and Press, 2001. ISBN 92-845-0146-6.
- [12] NAVRÁTIL, Boris, Radomír KAŇA a Bohumír ZLÝ. Evropská unie a integrační procesy: terminologický slovník (aktualizovaný po Lisabonské smlouvě). Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2012. ISBN 978-80-248-2904-3.

[13] ORT a kol, Alexandr. Bezpečnost Evropy a Česká republika: Institut integrace ČR do evropské a světové ekonomiky Vysoké školy ekonomické v Praze. Praha: Professional Publishing, 2005. ISBN 80-86419-81-9.

[14] PELTRÁM a kol, Antonín. Evropská integrace a Česká republika. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2849-0.

[15] PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-611-8.

[16] ROMANCOV, Michael a Eva ROMANCOVOVÁ. Evropské politické a ekonomické instituce. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN 80-86432-27-0.

[17] SVOBODA, Pavel. Právo vnějších vztahů EU. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-352-3.

Elektronické zdroje:

[18] ARMY. CONCORDIA - operace EU, od 4/2003 do 12/2003, Makedonie, 2 příslušníci. *Mise.army.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/concordia---operace-eu--od-4-2003-do-12-2003--makedonie--2-prislusnici-3714/>

[19] BALABÁN, Miloš. VOJENSKÉ ROZHLEDY. NATO a Rusko na konci první dekády 21. století: Nedůvěra, společné zájmy, spolupráce? *Vojenskerozhledy.cz* [online]. 2010 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/nato-a-rusko-na-konci-prvni-dekady-21-stoleti-neduvera-spolecne-zajmy-spoluprace>

[20] BARET, Daniel. REFLEX. Trump má pravdu, své finanční závazky plní v NATO jen 5 zemí, Česko je na tom hodně špatně. *Reflex.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/prezidentske-volby-v-usa-2016/75929/trump-ma-pravdu-sve-financni-zavazky-plni-v-nato-jen-5-zemi-cesko-je-na-tom-hodne-spatne.html>

[21] BBC. Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. *Bbc.com* [online]. 2016 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>

[22] BUSINESS INFO. Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci. *Businessinfo.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html>

- [23] ČT 24. Kubánská krize - nakonec dohoda, zmírnění napětí, nicméně kritika ze všech stran. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2010 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1308889-kubanska-krize-nakonec-dohoda-zmirneni-napeti-nicmene-kritika-ze-vsech-stran>
- [24] ČT 24. Ohrožené členské zemi pomůže NATO do dvou dnů. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1500030-ohrozene-clenske-zemi-pomuze-nato-do-dvou-dnu>
- [25] EEAS. About EUNAVFOR MED Operation SOPHIA. *Eeas.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med/36/about-eunavfor-med-operation-sophia_en
- [26] EEAS. EU military operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR ALTHEA). *Eeas.europa.eu* [online]. 2014 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/csdp-missions-and-operations/althea-bih/pdf/factsheet_eufor_althea_en.pdf
- [27] EEAS. European Union Naval Force – Mediterranean Operation Sophia. *Eeas.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_eunavfor_med_en_0.pdf
- [28] EEAS. Military and civilian missions and operations. *Eeas.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en
- [29] EEAS. Remarks by Federica Mogherini upon arrival at the informal meeting of the EU Ministers of Defence. *Eeas.europa.eu* [online]. 2017 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med/25171/remarks-federica-mogherini-upon-arrival-informal-meeting-eu-ministers-defence_en
- [30] EUAM UKRAINE. Our priorities. *Euam-ukraine.eu* [online]. 2015 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.euam-ukraine.eu/en/what-we-do/our-priorities>
- [31] EUFORBIH. About EUFOR. *Euforbih.org* [online]. 2016 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://www.euforbih.org/eufor/index.php/about-eufor/background>
- [32] EUFORBIH. Operation ALTHEA - European Union Force in BiH, Information Booklet. *Euforbih.org* [online]. 2017 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: http://www.euforbih.org/eufor/images/pdfs/Info_Booklet_0417.pdf

- [33] EU-NATO-OSN. NATO v 21. století. *Eu-nato-osn.snadno.cz* [online]. 2004 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: http://eu-nato-osn.snadno.eu/nato_ve_21._stoleti.pdf
- [34] EUNAVFOR. Missions. *Eunavfor.eu* [online]. 2017 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://eunavfor.eu/mission/>
- [35] EURACTIV. Migrace do EU – historický přehled. *Euractiv.com* [online]. 2015 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/migrace-do-eu-historicky-prehled-013076/>
- [36] EURACTIV. Události na Ukrajině v roce 2014. *Euractiv.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/vyvoj-aktualniho-deni-na-ukrajine-000101/>
- [37] EUROSOP. EU prodloužila protipirátskou operaci Atalanta u Somálska. *Eurosop.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8956/28134/clanek/eu-prodlouzila-protipiratskou-operaci-atalanta-u-somalska/>
- [38] EVROPSKÁ KOMISE. Evropský program pro bezpečnost: druhá zpráva o pokroku směrem k účinné a udržitelné bezpečnostní unii. *Europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3681_cs.pdf
- [39] EVROPSKÁ KOMISE. Komise podniká kroky k posílení spolupráce EU v boji proti terorismu, organizovanému zločinu a kyberkriminalitě. *Europa.eu* [online]. 2015 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4865_cs.htm
- [40] EVROPSKÝ PARLAMENT. Společná bezpečnostní a obranná politika. *Europarl.europa.eu* [online]. 2016 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.html
- [41] FIALA, Jaroslav. DĚJINY A SOUČASNOST. Nástup kubánské revoluce. *Dejinyasoucasnost.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-1-17]. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/3/nastup-kubanske-revoluce/>
- [42] HISTORY. Fidel Castro. *History.com* [online]. 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/cold-war/fidel-castro>

- [43] HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Ruští agenti rok viděli do karet amerických demokratů. Získali i informace o Trumpovi. *Ihned.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/amerika-usa/c1-65332420-rusti-agenti-rok-videli-do-karet-americkych-demokratu-ziskali-i-informace-o-trumpovi>
- [44] HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Stoltenberg: Kybernetický útok může spustit i kolektivní obranu států NATO. *Ihned.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/amerika-usa/c1-65332760-stoltenberg-kyberneticky-utok-muze-spustit-i-kolektivni-obranu-statu-nato>
- [45] IDNES. Ruská hrozba děsí Evropu. Ve Finsku se otevírá centrum proti dezinformacím. *Idnes.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/finsko-proti-hybridnim-hrozbam-d3m-/zpr_nato.aspx?c=A170414_074456_zpr_nato_inc
- [46] LINDSTROM, Gustav. EVROPSKÝ PARLAMENT. On the ground: ESDP Operations. *Europarl.europa.eu* [online]. 2009 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/091006euisessedpoperations/_091006euisessedpoperations_en.pdf
- [47] MACH, Vladimír. TOTALITA. Nikita Sergejevič Chruščov. *Totalita.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_chruscovn.php
- [48] MATULOVÁ, Lucie. VÁLKA. Rusko - gruzínské vztahy...: 3. Rusko-gruzínská válka v srpnu 2008. *Valka.cz* [online]. 2010 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/13665-Rusko-gruzinske-vztahy-3-Rusko-gruzinska-valka-v-srpnu-2008>
- [49] MATZEK, Jan. POLITIK A SPOLEČNOST. Anexe Krymu Ruskou federací. *Politikaspolecnost.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: http://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2016/01/Matzek_Anexe-Krymu-Ruskou-federac%C3%AD_%C4%8CJ.pdf
- [50] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. Společná bezpečnostní a obranná politika – SBOP. *Mzv.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/spolecna_bezpecnostni_a_obranna_politika.html
- [51] NATO. Counter-piracy operations (Archived). *Nato.int* [online]. 2016 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48815.htm

- [52] NATO. NATO - EU security of information agreement signed today. *Nato.int* [online]. 2003 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/SID-C6721173-50F4A6DB/natolive/news_20256.htm
- [53] NATO. North Atlantic Council. *Nato.int* [online]. 2016 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm
- [54] NATO. Statement by NATO Secretary General, Lord Robertson. *Nato.int* [online]. 2003 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_20243.htm?selectedLocale=en
- [55] NATO. THE NATO-EU STRATEGIC PARTNERSHIP. *Nato.int* [online]. 2004 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>
- [56] NATO. Vývoj operací NATO. *Nato.int* [online]. 2006 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/czech/art1.html>
- [57] NATOAKTUAL. Co jsou NRF. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/nrf_novinky.htm
- [58] NATOAKTUAL. Členské státy Severoatlantické aliance. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/clenske-staty-nato-0af-na_zpravy.aspx?y=na_summit/clenskestatynato.htm
- [59] NATOAKTUAL. Evropa již podruhé vojensky zasahuje v Kongu. *Natoaktual.cz* [online]. 2006 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/evropa-jiz-podruhe-vojensky-zasahuje-v-kongu-fak-na_analyzy.aspx?c=A061002_085312_na_analyzy_m02
- [60] NATOAKTUAL. Chronologie Severoatlantické aliance. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/historienatoiv.htm
- [61] NATOAKTUAL. NATO aktivovalo nová velitelská centra v šesti zemích na východě. *Natoaktual.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/nato-aktivovalo-velitelstvi-na-vychode-fc8-na_zpravy.aspx?c=A150903_175658_na_zpravy_m00
- [62] NATOAKTUAL. Speciál: Summit NATO ve Varšavě 2016. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/special-summit-nato-ve-varsave-2016-dqa-na_projekty.aspx?c=A160405_144542_na_zpravy_m02

- [63] NATOAKTUAL. SPECIÁL: Uprchlická a migrační krize a role NATO. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/special-uprchlicka-a-migracni-krize-a-role-nato-flp-na_projekty.aspx?c=A160302_101229_na_projekty_m02
- [64] NATOAKTUAL. Summit NATO Lisabon 2010. *Natoaktual.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/lisabon2010.htm
- [65] NĚMEC, Václav. DĚJEPIS. Korejská válka. *Dejepis.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/korejska-valka/>
- [66] NĚMEC, Václav. DĚJEPIS. Válka ve Vietnamu. *Totalita.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/valka-ve-vietnamu/>
- [67] OSN. Charta OSN. *Osn.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/charta-osn/>
- [68] PANOVNÍCI. Bill Clinton. *Panovnici.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/bill-clinton>
- [69] PANOVNÍCI. John Fitzgerald Kennedy. *Panovnici.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/john-fitzgerald-kennedy>
- [70] RADA EVROPSKÉ UNIE. EU-NATO: THE FRAMEWORK FOR PERMANENT RELATIONS AND BERLIN PLUS. *Consilium.europa.eu* [online]. 2003 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>
- [71] RADA EVROPSKÉ UNIE. Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině. *Consilium.europa.eu* [online]. 2017 [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/>
- [72] SHAPE NATO. Operation Althea. *Shape.nato.int* [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.shape.nato.int/page39511625>
- [73] STATISTA. Number of actual and attempted piracy attacks in Somalia from 2008 to 2016. *Statista.com* [online]. 2017 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/250867/number-of-actual-and-attempted-piracy-attacks-in-somalia/>

- [74] STRAŠÍKOVÁ, Lucie. ČT24. Teroristické útoky z 11. září trvale změnilly podobu světa. *Ceskatelevize.cz* [online]. 2011 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1442259-teroristicke-utoky-z-11-zari-trvale-zmenily-podobu-sveta>
- [75] STUDENÁ VÁLKA. Helsinský proces a KBSE. *Studena.valka.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/helsinsky_proces_a_kbse.htm
- [76] STUDENÁ VÁLKA. Kubánská raketová krize. *Studena.valka.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/kubanska_raketova_krize.htm
- [77] ŠIMON, Ondřej. MEZINÁRODNÍ VZTAHY. Aktérství EU v boji proti somálskému pirátství. *Mv.iir.cz* [online]. 2011 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/421/432>
- [78] TOTALITA. Berlínská zed'. *Totalita.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/berlin_zed.php
- [79] TÝDEN. Černá Hora v NATO? Pozvánku k jednání o členství už má. *Tyden.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/cerna-hora-v-nato-pozvanku-k-jednani-o-clenstvi-uz-ma_364270.html
- [80] VÁLKA. Válka v Afghánistánu 1979 - 1989. *Valka.cz* [online]. 2004 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/10679-Valka-v-Afghanistanu-1979-1989>
- [81] VÍT, Josef. OUTSIDER MEDIA. Rozpad sovětského svazu. *Outsidermedia.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <http://outsidermedia.cz/rozpad-sovetskeho-svazu/>
- [82] VLČEK, Tomáš. TOTALITA. Josif Vissarionovič Stalin. *Totalita.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_stalinj.php
- [83] VOJENSKÉ ROZHLEDY. Operace Artemis (Model vytváření operačních svazků Battle Groups). *Vojenskerozhledy.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/sektivni-vyhledavani/kategorie-clanku/zkusenosti-a-poznatky-z-operaci/operace-artemis-model-vytvoreni-operacnich-svazku-battle-groups>
- [84] ZÁVĚŠICKÝ, Jan. GLOBAL POLITICS. ESDP a deficit vojenských kapacit evropských spojenců. *Globalpolitics.cz* [online]. 2004 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/esdp>

[85] ZETOCHA, Karel. VOJENSKÉ ROZHLEDY. Strategická koncepce NATO: Významný krok na cestě k vojenskému a politickému vymezení Aliance. *Vojenskerozhledy.cz* [online]. 2010 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/nato-a-rusko-na-konci-prvni-dekady-21-stoleti-neduvera-spolecne-zajmy-spoluprace>

Seznam zkratk

AFBiH	Armed Forces of Bosnia and Herzegovina Ozbrojené síly Bosny a Hercegoviny
CJTF	Combined Joint Task Force Kombinované společné síly zvláštního určení
CMPD	Crisis Managment and Planning Directorate Ředitelství pro zvládání krizí a plánování
DSACEUR	Deputy Supreme Allied Commander Europe Zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě
EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EDA	European Defence Agency Evropská bezpečnostní agentura
EHS	Evropské hospodářské společenství
EOS	Evropské obranné společenství
EPS	Evropská politická spolupráce
ESDI	European Security and Defence Identity Evropská bezpečnostní a obranná identita
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
ETIAS	EU Travel Information and Authorisation System Systém EU pro cestovní informace a povolení
EU	European Union Evropská unie
EUAM	European Union Advisory Mission Poradní mise Evropské unie

EUFOR	European Union Force Síly Evropské unie
EUMM	European Union Monitoring Mission Monitorovací mise Evropské unie
EUPOL	European Union Police Policie Evropské unie
EURATOM	European Atomic Energy Community Evropské společenství pro atomovou energii
FYROM	Former Yugoslavian Republic of Macedonia Bývalá jugoslávská republika Makedonie
HDP	Hrubý domácí produkt
ISAF	International Security Assistance Force Mezinárodní bezpečnostní pomocné síly
ISIS	Islamic State of Iraq and Syria Islámský stát v Iráku a Sýrii
JEA	Jednotný evropský akt
NAC	North Atlantic Council Severoatlantická rada
NATO	North Atlantic Treaty Organization Organizace severoatlantické smlouvy
EUNAVFOR	European Union Naval Force Námořní síly Evropské unie
NDR	Německá demokratická republika
NFIU	NATO Force Integration Unit Velitelská centra NATO

NRF	NATO Responsible Forces Síly rychlé reakce NATO
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe Vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě
SACLANT	Supreme Allied Commander Atlantic Nejvyšší spojenecký velitel pro oblast Atlantského oceánu
SALT	Strategic Arms Limitations Talks Jednání o omezení strategických zbraní
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SFOR	Stabilisation Forces Stabilizační síly
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
USA	United States of America Spojené státy americké
VB	Velká Británie
WFP	World Food Programme Světový potravinový program
ZEU	Západoevropská unie

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

- Tab. 2.1 Přehled členských států NATO – I. část
- Tab. 2.2 Přehled členských států NATO – II. část
- Tab. 3.1 Počet osob jednotlivých členských zemí pro mise EU
- Tab. 4.1 Přehled všech realizovaných misí SBOP
- Tab. 4.2 Srovnání operací Concordia a Artemis

Seznam obrázků

- Obr. 2.1 Organizační struktura NATO po lisabonském summitu
- Obr. 4.1 Top 10 národů, které v roce 2015 žádaly o azyl v EU

Seznam grafů

- Graf 4.1 Přehled útoků somálských pirátů v letech 2008 – 2016

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 5. května 2017

Roman Oborák